

Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет

**«Ars studendi terminologiae medicinali:
лінгвокультурологічний та лінгводидактичний аспекти
вивчення латинської мови та медичної термінології»**

Матеріали
IV Всеукраїнської студентської науково-практичної
онлайн-конференції,
присвяченій 80-річчю кафедри латинської мови та медичної
термінології ХНМУ
(18 травня 2021 року)

Харків 2021

Затверджено
вченою радою ХНМУ.
Протокол № 6 від 20 травня 2021 р.

ОРГКОМІТЕТ:

Капустник В. А. – ректор ХНМУ, доктор мед. н., професор, **голова оргкомітету**; *М'ясоєдов В. В.* – проректор з наукової роботи ХНМУ, доктор мед. н., професор; *Маракушин Д. І.* – директор ННІ з підготовки іноземних громадян ХНМУ, доктор мед. н., доцент; *Краснікова С. О.* – декан V факультету з підготовки іноземних студентів ХНМУ, канд. філол. н., професорка; *Дерев'янченко Н. В.* – завідувачка кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н., доцентка; *Литовська О. В.* – доцентка кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н., доцентка; *Дюрба Д. В.* – ст. викладачка кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н.; *Перекрест М. І.* – викладачка кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ

Редакційна колегія: канд. філол. наук Н. В. Дерев'янченко, канд. філол. наук О. В. Литовська, канд. філол. наук Дюрба Д. В., Перекрест М. І.

Ars sudendi terminologiae medicinali: лінгвокультурологічний та лінгводидактичний аспекти вивчення латинської мови та медичної термінології : Матеріали IV Всеукр. студентськ. наук.-практ. онлайн-конф., присвяченій 80-річчю кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, м. Харків, 18 травня 2021 р. / ред. кол.: :Н. В. Дерев'янченко та ін. Харків: ХНМУ, 2021. 92 с.

УДК 378.016:81.124'276.6:61(063)

Програма конференції

ВІДКРИТТЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

11.00–11.20

Посилання: meet.google.com/sxz-gfkf-svv

Вітальне слово ректора Харківського національного медичного університету професора **Капустника Валерія Андрійовича**

СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ

11.30–13.30

Секція 1. Семантико-етимологічні аспекти вивчення медичної лексики

Посилання: meet.google.com/sxz-gfkf-svv

Модератори секції: *Дерев'янченко Наталя Володимирівна*, канд. філол. н., доцентка, завідувачка кафедри латинської мови та медичної термінології Харківського національного медичного університету;

Беляєва Олена Миколаївна, канд. пед. н., доцентка, завідувачка кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією Полтавського державного медичного університету.

Бондаренко Олена Сергіївна (*Дніпровський державний медичний університет*). Латинська хімічна номенклатура та походження назв хімічних елементів

Гусарчук Катерина Андріївна (*Харківський національний медичний університет*). Терміни грецького походження у цитології та ембріології

Коняєва Катерина Євгенівна (*Харківський національний медичний університет*). Специфіка вживання коренів *metr-* і *hyster-* у клінічній термінології

Єнгаличев Тимур Равільович (*Полтавський державний медичний університет*). Структурно-семантична характеристика анатомічних термінів-епонімів

Алєничев Дмитро Олександрович (*Харківський національний медичний університет*). Етимологічні особливості анатомічних термінів травної системи у латинській, українській та російській мовах

Літвінова Дар'я Геннадіївна (*Харківський національний медичний університет*). Етимологія назв захворювань ендокринної системи

Браженко Таїсія Станіславівна (*Харківський національний медичний університет*). Особливості номінації м'язів у латинській мові

Яковенко Степан Олександрович (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Походження українських термінів від латинських дієслів

Гаспарян Гаяне Оганесівна (*Харківський національний медичний університет*). Порівняльна характеристика латинських та англійських термінів дихальної системи

Лапшенкова Вікторія Анатоліївна (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Етимологія назв захворювань шкіри та засобів для їх лікування

Чуніховська Еліна Сергіївна (*Харківський національний медичний університет*). Географічна метафора в анатомічній номенклатурі (орган зору)

Демочко Ганна Леонідівна (*Харківський національний медичний університет*). Валентин Отамановський – очільник катедри латини ХМІ

Одібат Адам Муваафікович (*Харківський національний медичний університет*). Терміни на позначення органів травної системи (латинська та арабська мови)

Кайсіна Софія Михайлівна (*Харківський національний медичний університет*). Зооморфні метафори в анатомії черепа

Семєняк Таїсія Сергіївна (*Полтавський державний медичний університет*). The Use of Modern Web Resources in the Study of Medical Eponyms

Зикович Наталія Олександрівна (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Етимологія назв лікарських засобів із групи М-холінблокаторів

Гасан Ангеліна Василівна (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Етимологія медичних термінів, які застосовують у гепатології

Секція 2. Своєрідність формування словникового фонду медичної термінології

Посилання: meet.google.com/rgv-wbnh-oww

Модератори секції: *Литовська Олександра Веніамінівна*, канд. філол. н., доцентка, доцентка кафедри латинської мови та медичної термінології Харківського національного медичного університету;

Дюрба Діна Вікторівна, канд. філол. н., ст. викладачка кафедри латинської мови та медичної термінології Харківського національного медичного університету.

Шевцова Валерія Максимівна (*Харківський національний медичний університет*). Походження назв структур ока

Цимбал Марина Миколаївна (*Харківський національний медичний університет*). Уживання терміоелемента -*lys-* у клінічній термінології

Патинко Єлизавета Анатоліївна (*Харківський національний медичний університет*). Особливості латинських назв нориць

Земляна Тетяна Віталіївна (*Дніпровський державний медичний університет*). Використання віртуальної програми з побудови клінічних термінів

Макарова Валерія Віталіївна (*Харківський національний медичний університет*). Особливості використання латинських назв рослин з седативною дією

Бойко Ілля Сергійович (*Харківський національний медичний університет*). Особливості трактування клінічних термінів на позначення кровопускання: від античності до сьогодення

Ганжа Анна Олександрівна (*Харківський національний медичний університет*). Латинські крилаті вислови з клінічними термінами

Єгорочкіна Валерія Віталіївна (*Дніпровський державний медичний університет*). Вплив вивчення латинської мови на свідомість людини

Сарапулова Сніжана Михайлівна (*Харківський національний медичний університет*). Латинські корені у клінічних термінах, пов'язаних із серцево-судинною системою

Матузок Анна Едуардівна (*Харківський національний медичний університет*). Особливості клінічних термінів із лексемами на позначення тварин

Ціколія Ніка Зурабович (*Харківський національний медичний університет*). Своєрідність значень коренів *gnath-* та *geny-* у медичній термінології

Решетова Вікторія Сергіївна (*Кременчуцький медичний коледж імені В.І. Литвиненка*). Використання префікса *dys-* у клінічній термінології

Коротенко Вікторія Олегівна (*Харківський національний медичний університет*). Епоніми у клінічній термінології

Захарова Дарія Олександрівна (*Дніпровський державний медичний університет*). *The Etymology of Latin Popular Expressions and Their Influence on Contemporary Culture*

Залоіло Ксенія Олександрівна (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Особливості використання префікса *huro-* у медичній термінології

Малик Агата Ігорівна (*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка*). Термінологічна компетентність медичного працівника гастроентерологічного відділення

Чирашна Софія Андріанівна (*Харківський національний медичний університет*). Специфіка вживання суфіксів прикметників у медичній термінології

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ ТРАВНОЇ СИСТЕМИ У ЛАТИНСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д. В.

Етимологія – це наука, яка вивчає походження слів мови, їх первинне значення і зміни в процесі розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена наявністю досить широкої етимології в анатомічних термінах травної системи.

Метою є визначення структурних і семантичних особливостей анатомічної термінології травної системи.

Було проаналізовано 23 анатомічних терміни латинської мови та їх українські і російські еквіваленти.

Переважає більшість латинських варіантів мають прото-індо-європейське (ПЄ) походження. Однак є терміни з неясною глибокою етимологією (*crassus, a, um*, що входить до складу терміну *intestinum crassum; colon, i n; sphincter, eris m*). Також деякі мають спірні варіанти походження: 1) *labium, i n* – прото-германське (ПГ) або старофранцузьке; 2) *bucca, ae f* – кельтське, ПГ або ПЄ; 3) *caecum, i n* – прото-італійське (ПІ) або ПЄ; 4) *biliaris, e* (у складі терміну *vesica biliaris*) – ПІ або ПЄ. Багато слів прийшли в латинську анатомічну термінологію із грецької мови (*pharynx, ngis m* – φάρυγξ; *oesophagus, i m* – οἰσοφάγος; *gaster, tris f* – γαστήρ; *hepar, atis n* – ἥπαρ; *pancreas, atis n* – πάγκρεας; *ileum, i n* – ειλέος; *colon, i n* – κῶλον; (*colon*) *sigmoideus, a, um* – σιγμοειδής; *sphincter, eris m* – σφίγκτηρ). Цікаво, що деякі терміни мають синонімічні варіанти: 1) *venter, is m* (іноді використовується демінутив *ventriculus, i m*) та *gaster, tris f*; 2) *vesica fellea* та *vesica biliaris*. Походження декількох анатомічних термінів носять описовий характер: 1) *os, oris n* із первинним значенням «вхід»; 2) *labium, i n* – «край»; 3) *palatum, i n* – «плаский»; 3) *felleus, a, um* – «жовтий»,

«зелений»; 4) *tenue* – «розтягувати»; 5) *crassus, a, um* – «труба»; 6) *duodenum, i n* – «два», «десять»; 7) *ileum, i n* – «звивистий». Достовірно відомо, що терміни *rectum, i n* та *sphincter, eris m* були введені в анатомічну термінологію визначним грецьким лікарем Галеном.

Багато українських та російських еквівалентів збігаються або ж дещо відрізняються у зв'язку з адаптацією під певну мову, вони мають спільне походження (рот, губа, зуб, язи(ы)к, що(е)ка, глотка, жовчний (желчный), печень (печінка), тов(л)сти(ы)й, слі(е)пой, прями(о)й). Є терміни, які утворилися внаслідок складання двох основ і описують їх функції або ж особливості будови («пищевод» (стравохід), «двенадцатиперстная» (дванадцятипала), «подвздошная», «сигмовидный» (сигмоподібний)). Цікаво, що таке слово як «глотка», ймовірно, має ономотопічне походження, а російське «небо» чи українське «піднебіння», а також «поджелудочная» чи «підшлункова» та «ободочная» чи «ободовий» названі так через характерне місце розташування. Термін же «сфінктер» – це транслітерація з латинської мови. Взагалі, переважна більшість українських та російських еквівалентів не мають чіткої глибокої етимології. Багато термінів мають сумнівні варіанти зіставлення з іншими словами. Наприклад, «губа» із «сгубить»; «щока» із «щель»; «желудок» із «желудем»; «сліпий» з лит. «*slepti*» (приховувати); «прямий» з гр. «*πρῶτος*» (перший). Проте, є і впевнені варіанти зіставлення: «рот» з загальнослов'янським **rъть* (те, чим риють, викопують); «губа» з «губкою» (що може бути вмотивоване подібністю до м'якої та пористої структури).

Отже, проаналізовані терміни травної системи дають змогу говорити про їх різноманітну етимологію. Її вивчення є не тільки захоплюючим і пізнавальним процесом, але й, безумовно, корисним для студентів-медиків, оскільки це може допомогти у засвоєнні матеріалу і зробити навчальний процес більш цікавим. Окрім того, ці знання здобувачі освіти зможуть інтегрувати у інші сфери навчання.

Список використаних джерел:

1. Мельничук О. С. та ін. Етимологічний словник української мови. В 6 т. Київ : Наук. думка, 1982–2012.
2. Этимологический онлайн-словарь русского языка Шанского Н. М.
3. URL: <https://lexicography.online/etymology/shansky/>
4. Alpha online. Древнегреческо-русский словарь.
5. URL: <http://gurin.tomsknet.ru/alphaonline.html>
6. Lubotsky Alexander. Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series. Boston : BRILL, 2008. 837 p.
7. Online etymology dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>

Бойко І.С.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТУВАННЯ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КРОВОПУСКАННЯ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. пед.н. Некрашевич Т. В.

Розвиток медицини зумовлює пошук нових методів лікування та обстежень. Значна кількість лікувальних заходів модернізувалася від античності до сьогодення. Одним із найдавніших методів лікування, який до сих пір застосовується в медичній практиці є метод кровопускання.

Лікувальну процедуру кровопускання (лат. *missio sanguinis; flebotomia*, ає f) вперше застосовували у давньому Вавилоні та Єгипті, а потім у Греції та Римі. Загалом, такий метод був популярний впродовж майже двох тисяч років, аж до кінця XIX – початку XX століття. У словнику медичних термінів поняття флеботомії трактується як витяг крові з вени шляхом її розтину. Від античності до сьогодення було прийнято вважати, що всі хвороби є результатом “поганої крові”. Тому кровопускання рекомендували робити для лікування майже всіх захворювань: застуди, гангрені, навіть чуми та ін.. Метод флеботомії своєю

появою у традиційній європейській медицині зобов'язаний античній теорії співвідношення рідин, які називали “гуморами”. Як вважав Гіппократ, що в організмі людини циркулюють в балансі чотири типи гумори (humor, oris m): жовтої та чорної жовчі (fel, fellis n), флегми (flegma, atis n) та крові (sanguis, inis m). На основі вищеописаної теорії етіологію всіх хвороб пояснювали гострим або спадковим надлишком однієї з гумор або ж недоліком інших [3].

З розвитком науки та медицини у 1830-х роках французькі вчені зуміли довести, що “флеботомія” несе великий ризик для здоров'я людини. Нині флеботомія має вузькі показання та використовується як терапевтична процедура [3].

Термін “флеботомія” (лат. phlebotomia, ae f) складається з грецького кореня “phleb-” – вена та лат. кінцевого терміноелемента “tomia, ae f” – розріз. Пояснення терміна: розріз вени.

У клінічній термінології є лексеми, що використовуються на позначення методів за допомогою яких робили флеботомію: венопункція та веносекція. Венопункція (venapunctio) складається з двох іменників: vena, ae f – вена та punctio, onis f – укол. Пояснення терміна: “укол у вену”. Веносекція (venasectio) складається з vena, ae f – вена та sectio, onis f – розтин. Пояснення: “розтин вени” [3].

Терміни з вузьким значенням кровопускання: гемоексфузія (hemoexfusio, onis f) та гемотрансфузія (hemotransfusio, onis f). Гемоексфузія (hemoexfusio) складається з грец. кореня haemo – кров, суфікса ex та кінцевого терміноелемента fusio – лити. Пояснення: “виливання крові”. Гемоексфузія – це лікувальна процедура, суть якої полягає в отриманні певної кількості крові з кров'яного русла, за допомогою прокола вени [2]. Застосовується у випадках підвищеного вмісту заліза в організмі. Флеботомія в значенні в значенні гемоексфузії стала поширеною у XIX ст. [2].

Гемотрансфузія (hemotransfusio) складається з грец. haem – кров і лат. transfusio – переливання. Пояснення: “переливання крові”. У 1667 було проведено перше переливання крові від тварини до людини французьким

лікарем Жан-Батисто Дені. До 1914 року процедура переливання була небезпечною тому, що не було відкрито існування груп крові і тому при переливанні дуже часто група крові донора не відповідала групі реципієнта, що призводило до згортання крові [2].

З точки зору сучасної медицини, флеботомія позитивно впливає на здоров'я людини як терапевтична процедура. У такому значенні ще з античних часів до сьогодні застосовують термін “гірудотерапія” (hirudotherapy, ae f).

Гірудотерапія (hirudotherapy) складається з лат. hirudo- п'явка та з грец. therapia – лікування. Пояснення: “лікування п'явками”. Гірудотерапія є актуальною впродовж двох тисячоліть завдяки її позитивним впливам на людський організм. Процедура є досить застаріла, судячи з розписів, знайдених у гробницях фараонів, п'явок використовували ще в 1500-300 роках до н.е. [4:9]. Гірудотерапія рекомендується не тільки при відповідних захворюваннях, а ще для профілактики тромбозу (thrombosis, is f), ожиріння тощо. Слина п'явки містить багато біоактивних речовин з унікальними властивостями, які сприяють стабілізації внутрішнього гомеостазу (homeostasis, is f). Гірудотерапія успішно використовується для лікування: хвороб дихальної системи (хронічний бронхіт (bronchitis chronica), бронхіальна астма (asthma bronchiale)); хвороб серцево-судинної системи (ішемія серця (ischaemia cordis), кардіалгія (cardialgia)); захворювання шлунково-кишечного тракту (гастрит (gastritis), панкреатит (pancreatitis)) [4:10].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що терміни на позначення кровопускання (венопункція, веносекція, гемоексфузія, гемотрансфузія, гірудотерапія) є суміжними у лікуванні різноманітних хвороб. З плином історії та розвитком медицини метод лікування “флеботомія” трансформувалася та застосовується лише як терапевтична процедура.

Список використаних джерел:

1. Большой латино-русский словарь [Електронне джерело]. Режим доступу до ресурсу: <http://linguaeterna.com/vocabula/> (дата звернення: 28.04.2021)
2. Краткий обзор истории донорства крови [Електронне джерело]. Режим

доступу до ресурсу:<https://verekeskus.ee/ru/donoru/istoriya/> (дата звернення: 28.04.2021)

3. Краткая история кропускания [Електронне джерело]. Режим доступу до ресурсу:<https://arzamas.academy/mag/318-blood> (дата звернення: 30.04.2021)

4. Табара Т. С. Гирудотерапия. Часть 1: дефиниция, показания, противопоказания. Вестник больницы №51. 2016. С.9–10.

Браженко Т. С.

ГРЕЦЬКІ ТА ЛАТИНСЬКІ КОРЕНІ У НАЗВАХ М'ЯЗІВ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д. В.

Грецька та латинська мови з самого народження медицини завжди йшли поруч з цією наукою, збагачуючи її та вдосконалюючи. Саме вони дають змогу студентам та лікарям і до сьогодні порозумітися та спілкуватися «на одній хвили». Велика кількість слів з гордістю продовжують нести в собі спадщину цих мов, не даючи ні на хвилину забути їх, терміни нагадують нам про мови-основоположниці запозиченими коренями, що так широко поширені у медицині.

Актуальність: для кожного студента-медика є невід'ємними знання анатомії, а особливо м'язів, що оточують, підтримують та захищають кожен орган. Щоб бути освіченим, недостатньо лише завчити основні властивості м'язів, потрібно глибше розумітися на їхньому функціонуванні, уміти встановлювати логічні взаємозв'язки між назвою та функцією цих важливих органів. В цьому і допоможе проведене дослідження.

Метою дослідження є визначення грецьких та латинських коренів у термінах-назвах м'язів. А також порівняння значимості кожної з двох мов у складанні назв м'язів. Задля достовірності дослідження було проведено моніторинг 60 термінів, з яких були обрані 20 найбільш влучних та найбільш показових прикладів.

Переважну більшість коренів, що застосовуються для назв м'язів можна розділити на дві великі групи. Перша – це корені на позначення зовнішнього вигляду м'яза. Левова частка всіх м'язів названі саме за своєю формою: схожістю з геометричними фігурами, з предметами архітектури або спорудами, з щоденними речами вжитку. Наприклад, всім відомий *musculus trapezius* має в собі корінь що відповідає назві геометричної фігури; важливий *musculus mylohyoideus* в основі складаються з кореня *myl*, що в грецькій мові був взятий від слова *myle* – млин. Також до групи м'язів названих внаслідок схожості з архітектурними об'єктами можна віднести *musculus scalenus*, де маємо з грецької: *scalenus* – драбина. Саме через спільні риси будови м'яза зі сходами, він і отримав своє грецьке ім'я, що було запозичено до багатьох мов. Ще яскравим прикладом є *musculus pectorneus*, який з грецької мови перекладається як шпилька і всім своїм зовнішнім виглядом повністю це підтверджує [1, с. 1464–1481]

Не слід забувати й про групу термінів, що відносяться до вищезазначеного пункту, що мають у своїй основі корені, які описують не форму, а характеристику м'яза. До цієї категорії слід віднести *musculus gracilis*, де латинський корінь *-gracil-* влучно зазначає про витонченість та стрункість органу (*gracilis* з лат. – стрункий, дуже тонкий та граціозний), а також *musculus gastrocnemius*, де грецькі корені *gaster* - живіт та *knēmē* - нога, натикають нас на вірний переклад («живіт ноги») та висновок про положення й форму м'яза (на нозі, опуклий, помітний м'яз).

Друга, також немалочислена, група термінів несуть у собі корені на позначення функцій м'яза. Надалі найбільш яскраві з них. *Musculus kremaster*, що з грецької перекладається як «я підвішую» безпосередньо виконує функцію підняття яєчка. *Musculus masseter*, з грецької має корінь «жувати» та повністю описує своє призначення в організмі. *Sphincter* несе в основі корінь *sphíngo*, що з грецької перекладається як стискати і є найкращою назвою для м'язів що оточують всі природні отвори людського тіла [2].

Ще однією, дещо меншою, але поширеною групою коренів є морфеми, що з'явилися в назвах м'язів асоціативно, через безпосереднє втручання сили людської думки. Саме таким чином утворилася назва *musculus sartorius*, де з латинської мови бачимо корінь *sartor* – кравець. Назва м'яза (кравецький м'яз) походить від положення ніг кравця, який працює. Окрім того, *musculus soleus* також був названий асоціативно із місцем де раніше фіксували сандалі, ось ми й отримали з латинської *solea* – сандалі, що й залишилося в анатомічній термінології. Тут також можна додати про м'яз гордіїв (*musculus procerus*), де *procer* – вельможа, знатна особа, панство. І м'яз ні в якому разі не стосується конфлікту розшарування суспільства, лише асоціативно був використаний такий корінь на позначення незадоволення, що виникає під час роботи м'яза на обличчі його власника. [3]

Отже, роль грецьких та латинських коренів в анатомічній термінології взагалі є першозначальною, а зокрема в міології є ключем до розуміння та засвоєння матеріалу. Важливість обох мов є рівноправною у застосуванні, як показує робота. Під час аналізу всі терміни в міології були розділені за морфемами на три групи: м'язи з коренями, що вказують на їх форму; м'язи з коренями, що вказують на їх функцію; м'язи з коренями, що були використані людиною асоціативно.

Список використаних джерел:

1. Покровський В. І. Енциклопедичний словник медичних термінів. Москва. 2005. 1591 с.
2. Грецько-український перекладач URL: <https://www.lingvolive.com/en-us/translate/la-ru/diabetes> (дата звернення: 16.03.2021)
3. Давньогрецько-російський словник URL: <https://classes.ru/all-greek/dictionary-greek-russian-old-term-14841.htm> (дата звернення: 24.03.2021)

ЛАТИНСЬКІ КРИЛАТІ ВИСЛОВИ З КЛІНІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. пед. н. Некрашевич Т. В.

Крилаті вислови, зокрема латинські, є актуальними та часто вживаними у лексиці науковців та повсякденному житті. Значна кількість латинських сентенцій утворена з використанням клінічних термінів. Як зазначає дослідник Д. Авдєєв: “повсюдне побутування латинських виразів– явище, властиве лише останнім кільком століттям і пов'язане з широким розповсюдженням письменності і масової культури” [1].

Наука і мистецтво в античні часи були об'єднані найлаконічнішою і такою, що запам'ятовується, формою вираження наукової думки як афоризм. На основі аналізу літературних джерел з'ясовано, що термін “афоризм” (грец. короткий вислів) означає “узагальнену, закінчену і глибоку думка певного автора, виражену в лаконічній, відточеною формі, що відрізняється міткою виразністю і явною несподіванкою судження” [2].

Нами було зафіксовано 40 латинських афоризмів з клінічними термінами. У проаналізованих крилатих висловах зустрічається 11 клінічних термінів: здоров'я (*salus, utis f*), ліки (*medicamen, inis n*), лікувати (*urare; sanare*) лікар (*medicus, i m*), діагноз (*diagnosis, is f*), життя (*vita, ae f*), душа (*anima, ae f*), кашель (*tussis, is f*), травма (*trauma, atis n*), медицина (*medicina, ae f*), хвороба (*morbus, i m*). Найбільш вживаною є лексеми “ліки” та “лікар”, що становить 45% проаналізованих сентенцій, з терміном “лікувати” – 22% словосполучень. Наприклад,

- *Ancers remedium melius quam nullum* (Сумнівні ліки кращі, ніж без них);
- *Vona valetudo melior est quam maximae divitiae* (Гарне здоров'я краще найбільшого багатства);

- *Diagnosis ex jvantibus* (Діагноз на підставі оцінки результатів застосованих ліків або методів лікування);
- *Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus* (Всі ми, коли здорові, легко даємо поради хворим);
- *Ignoti nulla curatio morbi* (Не можна лікувати невідому хворобу)/

На основі проведеного аналізу крилатих висловів, можемо зробити висновок, що найбільш вживаними клінічними терміном у латинських сентенціях є лексеми “ліки” та “лікар” [3].

Тісний зв'язок афоризмів з медициною і їх велика роль у передачі знань новим поколінням лікарів незаперечна. Тому вивчення аспектів функціонування медичних термінів є перспективним напрямком подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Авдєєв Д. Роздуми православного лікаря. Міжн. благ. центр прп. Серафима Саровського, 2007, 208 с.
2. Петрова Г. В., Ермичева В. Латинская терминология в медицине. 2-е изд., испр. и доп. М: АСТ, 2009. 224 с.
3. Серов В. В. Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений. М.: Локид-Пресс, 2005. 852 с.

Гасан А.В.

ЕТИМОЛОГІЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬ У ГЕПАТОЛОГІЇ

Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І Литвиненка

Науковий керівник: ст. викл. Гіндіна М. С.

Актуальність. Медична освіта неможлива без володіння основами латині. Вивчення її має дуже велике значення в підготовці медичного спеціаліста, тому що необхідна для засвоєння та розуміння медичних термінів латинсько-грецького походження, з якими він буде зустрічатися та використовувати щоденно у своїй майбутній практичній діяльності.

У ХХІ столітті все більшого поширення набувають захворювання печінки. Цьому сприяють різноманітні фактори: екологічні, фізичні, побутові, харчові, медикаментозні та інші. Печінка - найбільша травна залоза людини. Її маса досягає у дорослих людей 1,5 кг. Серед численних функцій печінки найважливішими є захисна та жовчоутворювальна. Розділ гастроентерології гепатологія - **hepatologia** –вчення про печінку (**-logia** – наука, вчення), спеціалізується на вивченні захворювань жовчного міхура та протоків, печінки, зокрема гепатитів, цирозу та онкологічних процесів.

Мета роботи: дослідити походження медичних термінів, які використовуються в гепатології.

Основний зміст. Серед медичних термінів виділяємо три групи: анатомічні, фармацевтичні, клінічні, які мають спільні словотвірні елементи.

Розглянемо анатомічні терміни. Серед них **hepar**, ātis n печінка (**hepat-** основа); **hepatocytus**, i m гепатоцит, клітина печінка (**cyt** – основа грецького дублета, клітина). Український термін «жовч» у латинській мові має низку синонімів: **bilis**, is f; **chole**, es f (**chol-** основа грецького дублета); **fel**, fellis n, а жовчний міхур - **vesica fellea (cholecyst-)**.

Від **bilis** та **ruber** – червоний походять назва жовчного пігменту – білірубін та назви лікарських засобів для рентгенодіагностики жовчного міхура та жовчних проток – білігност – **Bilignost** та білітраст – **Bilitrast**.

Підвищення рівня білірубину в крові – **hyperbilirubinaemia**, білірубін у сечі – **bilirubinuria** – належать до групи клінічних термінів (**hyper** – префікс, який означає над, вище норми; **-aemia** – кінцевий ТЕ, який вказує на кров, **-uria** – кінцевий ТЕ, який вказує на сечу). За допомогою ТЕ **-ptosis** (опущення) утворені **hepatoptosis** – гепатоптоз, опущення печінки та **cholesycystoptosis** – холецистоптоз, опущення жовчного міхура, а від **-spasmus** – спазм - **hepatospasmus** – спазм печінки та **cholesycystospasmus** – спазм жовчного міхура; **-megalia** – збільшення – **hepatomegalia** – збільшення печінки; **-stasis** – застій, зупинка – **cholestasis** – холестаза, застій жовчі; **hepatotoxaemia** – гепатотоксемія, отруєння крові при порушенні функції печінки та інші.

Cholelithiasis (жовчнокам'яна хвороба) – характеризується утворенням каменів у жовчних протоках печінки або у жовчному міхурі. Залежно від їх локалізації розрізняють **hepatolithus** – камінь у печінці, **cholecystolithus** – камінь у жовчному міхурі. Для лікування цих патологічних процесів – розчинення або руйнування каменів – використовують **холелітолітичні** засоби (**chole** – жовч, **lith(us)** – камінь, **-lysis** – кінцевий терміноелемент іменників III відміни, який вказує на розпад, руйнування, розчинення).

Розгляньмо етимологію назв запальних процесів, на що вказує суфікс – **itis**: **hepatitis**, *itidis f* гепатит, запалення печінки, **cholecystitis**, *itidis f* холецистит, запалення жовчного міхура. За перебігом процесу розрізняють **hepatitis parenchymatosa acuta** (гострий паренхіматозний гепатит), **hepatitis chronica** (хронічний гепатит), **hepatitis chronica persistens** (хронічний неактивний або мінімальної активності персистуючий гепатит), **hepatitis chronica activa** (хронічний активний гепатит), **hepatitis reactiva** (неспецифічний реактивний гепатит), а **hepatitis toxica** (токсичний гепатит) – це ураження печінки, спричинене токсичним агентом, лікарськими засобами, продуктами побутової хімії, пестицидами, професійними шкідливими агентами. У гепатології велике значення також мають терміни **dystrophia hepatis toxica** (токсична дистрофія печінки), яка характеризується жировою дистрофією та некробіозом паренхіми печінки; **cyrrhosis hepatis** (цироз печінки) – це хронічна хвороба, яка характеризується деструктивними змінами органа внаслідок заміни паренхіматозних елементів сполучною тканиною; **cancer hepatis** – рак печінки [1].

Для лікування захворювань печінки використовують гепатотропні засоби, серед яких виділяють декілька груп: 1) гепатопротектори – ліки, які захищають печінку: **Hepabene, Hepaval, Hepatrin, Hepagard, Heptral, Hepcor, Hepatosan, Hepatamin** та інші, збір **Hepatophyt** (від *planta, ae f* рослина, **phyton** – гр.); 2) жовчогінні засоби, які поділяються на а) **холеретики** – стимулюють утворення жовчі: **Allocholum, Cholosasum, Cholenzymum** та інші; б) **холекінетики** та в) **холеспазмолітики** [2].

Висновки: Отже, латинська мова має важливе значення в різних галузях медицини. Слова римського оратора, філософа та письменника Цицерона й досі актуальні: "Non tam praeclare est scire Latine, quam turpe nescire" (Не так похвально знати латинську мову, як ганебно не знати її).

У процесі виконання роботи ми дослідили етимологію медичних термінів, які застосовуються у сучасній гепатології. З'ясували, що в анатомічній термінології здебільше слів, словотворчих елементів (префіксів, суфіксів, кінцевих терміноелементів) латинського походження, а у клінічній – грецького.

Список використаних джерел:

1. Латинська мова. Рецептатура. Клінічна термінологія. Краковецька Г.О., Бобирьов В. М., Беляєва О. М. К.: Здоров'я, 1999. 360 с.
2. Нековаль І. В.. Фармакологія: Підручник. К.: Медицина, 2007. 504 с.

Гаспарян Г. О.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛАТИНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: Лебедь Ю. Ф.

Дихальна система – це набір внутрішніх органів, які забезпечують організм киснем та виводять вуглекислий газ, здійснюють газообмін. Процес дихання пройшов складний еволюційний шлях. В одноклітинних організмів дихання дифузне, тобто проникнення газів відбувається через клітинну мембрану, у нижчих багатоклітинних – шкірне, через клітини поверхні тіла. Риби мають спеціалізовані органи – зябра для зябрового дихання, у деяких риб є ще й кишкове та шкірне дихання. Плавальний міхур, потрібний для кишкового типу дихання, виконує секрецію газу. Одна з найбільших

особливостей будови органів дихання в птахів – повітряні мішки, які є тонкостінними продовженнями легень [2].

Дихальна система людини має складнішу будову, ніж в інших організмів. Ніс, його порожнина, ротова і носова частини глотки, гортань, трахея, бронхи і бронхіоли є повітроносними шляхами, де здійснюється вентиляція легень. Крім цього, в них повітря зігрівається та охолоджується, очищається від пилу. Органи дихальної системи виконують ще багато важливих функцій: терморегуляцію, участь у згортанні крові, у водно-сольовому та ліпідному обмінах, синтез тромбопластину та гепарину тощо [1, с. 96].

Метою нашого дослідження є порівняльна характеристика назв складових дихальної системи латинською та англійською мовою, які є основним джерелом міжнародної термінології.

Ніс (лат. *nasus*, і m, англ. *nose*) – початковий відділ дихальної системи. За формою нагадує піраміду з трьох граней, складається з кореня (лат. *radix nasi*, англ. *nasal radix*), спинки (лат. *dorsum nasi*, англ. *nose bridge*), кінчика (лат. *apex nasi*, англ. *nasal apex*) і крил (лат. *ala nasi*, англ. *nasal ala*). Корінь, верхня та бокова частини спинки мають кісткову основу, а крила, нижня та середні частини спинки утворені з хрящів носа: великий криловий хрящ (лат. *cartilago alaris major*, англ. *major alar cartilage*), хрящ носової перегородки (лат. *cartilago septi nasi*, англ. *septal cartilage*), додаткові носові хрящі (лат. *cartilagines nasi accessoriae*, англ. *accessory nasal cartilages*) [4].

Носова порожнина (лат. *cavitas nasi*, англ. *nasal cavity*) – дві симетричні порожнини, розділені перегородкою. Починається двома ніздрями (лат. *nares*, англ. *nostrils*) і закінчується двома хоанами (лат. *choanae*, англ. *choanas*). З бічної стінки порожнини носа звисає три носові раковини: верхня носова раковина, (лат. *concha nasi superior*, англ. *superior nasal concha*) середня носова раковина (лат. *concha nasi media*, англ. *middle nasal concha*), та нижня носова раковина (лат. *concha nasi inferior*, англ. *inferior nasal concha*) [1, с. 98].

Гортань (лат. *larynx*, і m, англ. *larynx*) має 3 великих непарних і три малих парних хрящі: щитоподібний хрящ (лат. *cartilago thyroidea*, англ. *thyroid*

cartilage), персноподібний хрящ (лат. *cartilago cricoidea*, англ. *cricoid cartilage*), надгортанний хрящ (лат. *cartilago epiglottica*, англ. *epiglott cartilage*), черпакуватий (лат. *cartilago arytenoidea*, англ. *arytenoid cartilage*), ріжкуватий (лат. *cartilago corniculata*, англ. *corniculate cartilage*) та клиноподібний (лат. *cartilago cuneiformis*, англ. *cuneiform cartilage*) [3, с. 57].

Трахея (лат. *trachea*, ae f, англ. *trachea*) – продовження гортані. Складається з шийної частини (лат. *pars cervicalis*, англ. *cervical part*) і довшої грудної частини (лат. *pars thoracica*, англ. *thorax part*). Остов трахеї утворюють 16-18 дугоподібних хрящів (лат. *cartilagine tracheales*, англ. *tracheal cartilages*). Трахейні залози (лат. *glandulae tracheales*, англ. *tracheal glands*) виділяють серозно-слизовий секрет [4].

Бронхи (лат. *bronchi*, англ. *bronchi*) – кінцевий відділ повітроносних шляхів – розгалужуються і утворюють бронхове дерево (лат. *arbor bronchialis*, англ. *bronchial tree*). Правий головний бронх (лат. *bronchus principalis dexter*, англ. *right main bronchus*) є коротшим і товстішим, а лівий (лат. *bronchus principalis sinister*, англ. *left main bronchus*) немовби продовження трахеї. У воротах легень головні бронхи діляться на часткові і сегментарні бронхи (лат. *bronchi lobares et segmentales*, англ. *lobar and segmental bronchi*). Підслизова основа містить бронхові залози (лат. *glandulae bronchiales*, англ. *bronchial glands*) мішаного типу [3, с. 65].

Легені (лат. *pulmones*, англ. *lungs*) – головні дихальні органи, розташовані в грудній порожнині. Права легеня (лат. *pulmo dexter*, англ. *right lung*) є коротшою і ширшою, а ліва легеня (лат. *pulmo sinister*, англ. *left lung*) довша, але менша на 10% в об'ємі, тому що в лівій половині грудної клітини розташоване серце. На середостінній поверхні є вертикально витягнуте овальне поглиблення – ворота легені (лат. *hilum pulmonis*, англ. *hilum of the lung*), де містяться основні бронхи, легеневі судини, лімфатичні вузли і нерви; комплекс цих утворень називають коренем легені (лат. *radix pulmonis*, англ. *root of lung*). У кожній легені виділяють наступні структурно-функціональні утворення:

1) частка легені (лат. lobus pulmonis, англ. lobe of lung) – частина органу відповідає області розгалуження часткового бронха;

2) сегмент легені (лат. segmentum pulmonis, англ. lungs segments) відповідає ділянці легені в зоні розгалуження сегментарного бронха і відповідної гілки легеневої артерії. В обох легенях виділяють по 10 сегментів

3) часточка легені (лат. lobulus pulmonis, англ. lobule of lung) – частина органу, що відповідає області розгалуження часточки бронха. У кожній легені є приблизно 800 часточок [3, с. 65].

Отже, англійська медична термінологія дихальної системи базується на греко-латинських запозиченнях, чим пояснюється схожість у написанні та вимові лексичних одиниць цієї системи

Список використаних джерел:

1. Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р., Парахін А. І. Анатомія людини. Вінниця : Нова Книга, 2007. Т. 2. 456 с.

2. Лановенко О. Г., Остапішина О. О. Словник-довідник з екології : Навчально-методичний посібник. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. 70 с.

3. Черкасов В. Г., Кравчук С. Ю. Анатомія людини у трьох частинах, спланхнологія, ангиологія. Вінниця: Нова Книга, 2015. Ч. 2. 640 с.

4. Frank H. Netter. Atlas of Human Anatomy. USA: Elsevier Inc., 2014. 6th edition. 230 p.

Гусарчук К. А.

ТЕРМІНИ ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д. В.

Слова грецького походження зустрічаються дуже часто у медицині, адже давньогрецька мова – основа побудови термінів, особливо у медицині. Навіть у ХХІ столітті виникають нові терміни і для номінації різних понять

використовуються саме греко-латинські корені. Тому важливо вивчати не лише латинську мову, а також знати основи давньогрецької для розуміння семантики термінів. Ми вважаємо, що необхідно простежити використання слів грецького походження у цитології та ембріології для кращого розуміння побудови термінів наук, які є базовими для розуміння мікроскопічної будови та онтогенезу людини.

Матеріалом дослідження є терміни, отримані за допомогою методу суцільної вибірки з сучасних підручників з цитології, гістології та ембріології людини. Нами було обрано базові терміни з розділів цитологія та ембріологія, у складі яких містяться саме грецькі корені. Назви самих розділів також походять з давньогрецької мови [1].

Цитологія – це наука про клітини. Термін походить від грецьких слів *κύτος* і *λόγος*, тому що при поєднанні цих коренів та перекладі, ми отримуємо «вчення про клітини». При розгляді будови клітини, ми можемо знайти такі терміни, як цитоплазма, лізосома, мітохондрія та багато інших [1,2,3].

Цитоплазма – внутрішній вміст клітини, походить від *κύτος* та *πλάσμα*, тобто «плазма клітини» [1,2].

Лізосома – органела з гідролітичними ферментами. Слово походить від *λύσις* і *σῶμα*. Сома – тіло, а *λύσις* – вивільнення, тобто цей термін описує функціональне значення органели: гідролітичні ферменти часто вивільнюються при пошкодженні мембрани лізосоми [1,2].

Мітохондрія – органела, яка утворює АТФ. Слово походить від *μίτος* – нить та *χόνδρος* – зернятко. Під світловим мікроскопом мітохондрії мають вигляд дрібних крапочок та ниток, тому цей термін підкреслює саме мікроскопічну форму органели [1,2,3].

Ембріологія – це наука, яка вивчає ембріогенез, тобто ембріональний розвиток. Слово походить від грецьких *ἐμβρυον* та *λόγος*, що і означає «вчення про ембріона», тобто наука про розвиток зародка. В ембріології майже кожен термін походить від давньогрецької мови, розглянемо деякі з них [1,2,3].

Гамети – чоловічі або жіночі статеві клітини, термін походить від γᾶμετή – дружина та γᾶμέτης – чоловік. Далі гамети зливаються при заплідненні у зиготу, яка походить від ζῦγωτός – подвійний [1,2].

Целом – це простір між стінкою тіла та внутрішніми органами. Слово походить від давньогрецького κοίλωμα – порожнина, що характеризує будову [1,2].

Соміт – первинний сегмент у зародка, походить від σῶμα – тіло, у подальшому розвитку зародка з соміту утворюються дерматом, склеротом та міотом. З дерматому в подальшому утворюється шкіра – δέρμα, з міотому утворюються м'язи – μῦς, зі склеротому – хрящова та кісткова тканина. Слово склеротом походить від σκληρός – твердий, міцний та τομή – відрізок, що підкреслює міцну будову хрящової та кісткової тканин. Дані терміни характеризують їх функціональне значення [1,2,3].

Підсумовуючи, ми можемо звернути увагу, що певна кількість з проаналізованих термінів (цитоплазма, мітохондія, целом) характеризують форму, певна (лізосома) – функціонування даних утворень, а деякі – приналежність до чогось. Тому знання основ давньогрецької мови допомагає краще орієнтуватися у медичній термінології та більш точно розуміти семантику слів.

Список використаних джерел:

1. Іванова А. Й., Кабак К. С., Луцик О. Д., Чайковський Ю. Б. Гістологія людини. Київ : ВСВ «Книга плюс», 2003, 21–86 с.
2. Alpha – онлайн : Древнегреческо-русский словарь: веб-сайт. URL: <http://gurin.tomsknet.ru/alphaonline.html> (дата звернення: 29.04.2021).
3. Online Etymology Dictionary: веб-сайт. URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення: 30.04.2021).

**ВАЛЕНТИН ОТАМАНОВСЬКИЙ – ОЧІЛЬНИК КАТЕДРИ ЛАТИНИ
ХМІ**

Харківський національний медичний університет

Центр медичного краєзнавства імені проф. В.Д. Отамановського

Валентин Отамановський – знакова фігура не тільки для Харкова, адже таких як він – перелічити по пальцях, і це дійсно так. Його доля нерозривно пов'язана з боротьбою за незалежність нашої держави. Ще замолоду він брав активну участь у створенні Української Центральної Ради, висунувши сміливі та радикальні ідеї самостійності нашої країни. Він один з тих небагатьох завзятих молодиків, хто брав безпосередню участь у битві під Крутами, будучи у складі студентського куреня [1, 38]. До речі, він – єдиний представник харківських вишів, який брав участь у створенні УЦР та був її членом.

Після революції В. Отамановський не полишив свої ідеї та продовжував працювати на просвітницькій ниві. Він займався краєзнавчою роботою, видавничою діяльністю, друкуючи україномовні підручники.

Чи могла радянська влада не помітити такого патріота, державника, науковця, вірного сина українського народу? Звісно, що ні. Його заарештували 1929 р., а при обшуку вилучили журнали та особисте листування, які й стали головними доказами контрреволюційної діяльності вченого. Звинувачення про участь у СВУ Отамановському пред'явили трохи пізніше, а згодом у Харкові відбулася горезвісна розправа над українськими патріотично налаштованими представниками. Показовий процес над сорока п'ятьма керівниками і головними діячами так званої «СВУ» відкрився в оперному театрі Харкова 9 березня 1930 року [2, 76].

Долучення В. Д. Отамановського до групи головних обвинувачуваних по справі «СВУ» ще раз доводить його значущість у тодішньому українському академічному житті, адже організатори процесу, з метою скомпрометувати в очах трудящих український академічний загаль як антирадянський виставили

контрреволюційними ватажками найяскравіших його представників. В. Отамановського засудили до виправно-трудових таборів, а після закінчення строку направили до Татарської АРСР, де у Казані він і залишився працювати, викладаючи у трьох вузах латину й працюючи перекладачем з інших мов, яких він знав 15, не враховуючи давніх!

Поневіряння по чужині не закінчилися, адже В. Отамановського відправили до Краснодару, де він очолив катедру латини. Він не згаяв дорогоцінного часу і вступив до місцевого педагогічного інституту, куди екстерном склав іспити і вже 1945 року став дипломованим істориком. Наступного року В. Отамановський захистив кандидатську дисертацію, а 1956 року – докторську дисертацію, опонентами якої були провідні історики країни.

Із початком «відлиги» з'явилася можливість повернутися до України, тому 1958 р. він подає документи на заміщення посади завідувача катедри латини Харківського медичного інституту [3, 7]. Обрання на посаду і тут не обійшлося без курйозів – вказавши свій лінгвістичний багаж 14 сучасних мов окрім давніх, Отамановський натрапив на недовіру з боку керівництва. Від нього затребували рекомендації про підтвердження знань, які він надав від поважних академіків АН СРСР. У рекомендаціях йшлося, що «...проф. В.Д. Отамановский бесспорно является в настоящее время выдающимся знатоком медицинской латыни»

Сам професор остаточно замкнув коло своїх наукових інтересів на історії охорони здоров'я, медицини та аптекарської справи. Його історикомедичні статті публікувала центральна республіканська і загальносоюзна преса. Це надало цінний приклад подальшим дослідникам історії медицини, проте, на превеликий жаль, радянська система була безжалісною до В. Отамановського та його монографія «Борьба медицины с религией в Древней Руси» була піддана немотивованій «розгромній» критиці місцевих недолугих рецензентів, які, не маючи глибокого методологічного підґрунтя саме історико-медичних досліджень (наприклад, не працюючи з першоджерелами, як В. Отамановський), завдали «нищівного» удару роботі. Згадана монографія

побачила світ, вийшовши в центральному союзному медичному видавництві «Медицина» обсягом майже 10 друкованих аркушів і накладом 3300 примірників, отримавши позитивний відгук відомого радянського історика медицини проф. С. Верхратського.

Віддавши останні роки свого життя та плідної праці Харкову, В. Отамановський помер 10 березня 1964 року. Декілька років тому за сприянням колишньої співробітниці катедри латини М.П. Терехової, учениці професора В. Отамановського, поховання віднайдене та приведено до ладу. Ми маємо завжди пам'ятати про таких вчених, як В. Отамановський. Просвітницька робота дає свої результати – на день народження професора та День пам'яті героїв Крут до кладовища стікаються громадські діячі, студенти, активісти та усі ті, кому не байдужа наша спадщина, щоб віддати шану цій видатній людині, справжньому сину українського народу.

Список використаних джерел:

1. Робак І. Ю. Валентин Отамановський в українській революції 1917–1921 рр. *Історичний архів. Наукові студії* : збірник наукових праць / [відп. ред.: Є. Г. Сінкевич та ін.]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. Вип. 18. С. 38–45.
2. Робак І. Ю. Валентин Отамановський – революціонер, вчений, організатор науки. Харків : Колегіум, 2013. 184 с.
3. Лісовий В.М., Робак І.Ю., Демочко Г.Л. Професор Валентин Отамановський: герой Української революції та харківський освітянин *Новий колегіум*. 2017. №3. С. 3–7.

Єгорочкіна В. В.

ВПЛИВ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

Дніпровський державний медичний університет
Науковий керівник: канд. філол. н. Апоненко І. М.

Вивчення латинської мови з давніх-давен було і залишається фундаментом освіти, має не тільки практичне, але й загальноосвітнє значення.

Латина неабияк вплинула на розвиток світової культури й цивілізації. У Західній Європі вона довгий час залишалась мовою науки, дипломатії, медицини, релігії, літератури, права та освіти. Латина є основним джерелом формування наукової термінології та інтернаціональної лексики. Знання латинської мови, її лексики і граматичної будови допомагає в освоєнні будь-якої іноземної мови та сприяє кращому розумінню рідної. Чи впливає на людину вивчення цієї мови? Авжеж! Дослідження показали, що поглиблене вивчення мови позитивно впливає на людину: збільшуються окремі області великих півкуль мозку, а також кількість нейронних зв'язків, розвивається творче мислення та пам'ять [1]. Однак чи може мова впливати на те, як людина думає і відчуває?

Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа припускає, що структура мови впливає на світосприйняття і погляди її носіїв, а також на їхні когнітивні процеси. За Уорфом, граматичні та семантичні категорії мови слугують не лише інструментами для передачі думок людини, що говорить, вони також формують її ідеї і керують її розумовою діяльністю. Тому люди, що говорять різними мовами, матимуть трохи різні уявлення про світ, а в разі значних структурних розбіжностей між їх мовами при обговоренні деяких тем у них можуть виникати труднощі з розумінням. Оскільки мови по-різному класифікують навколишнє середовище, то й їхні носії розрізняються за способом ставлення до нього.

Якщо свідомість дійсно залежить від структури мови, то у людей, які вивчали одразу декілька мов світосприйняття має бути змішаним. Панос Атанасопулос (Panos Athanopoulos) з Ланкастерського університету і його колеги проводили дослідження, результати яких опублікували в *Psychological Science* [2]. В експерименті брали участь люди, які вивчали англійську і латинську мови, як додаткові. Латина та англійська мова по-різному ставлять акценти на тому, що відбувається. Якщо англійською можна дуже добре пояснити, в якому часі сталася подія й як її епізоди співвідносяться один з

одним в часовому просторі, то в латинській мові більше уваги приділяється обставинам дії: де, як і навіщо ця дія відбувається [3:18].

Тож, якщо мова справді впливає на свідомість, то латиномовні та англійськомовні індивідууми повинні по-різному бачити те, що відбувається. І тим, і іншим демонстрували серію відеороликів з людьми, які гуляли, бігали, стрибали, пірнали або каталися на велосипедах, але сенс їхніх дій був не цілком очевидний. Наприклад, відео з жінкою, яка гуляє було знято так, що можна було вирішити, що у неї є мета і вона йде до конкретного будинку, або ж що вона безцільно гуляє по вулиці. І ось на таких прикладах учасників експерименту просили все ж визначитися з тим, чи є мета у людини на відео чи ні.

Виявилось, що люди, які вчили латинську в 40% випадків шукали конкретну мету у тому, що відбувається на екрані, тоді як ті, хто говорить англійською – лише в 25%. Можемо сказати, що ті, хто вивчали латину були орієнтовані на можливі наслідки дій, тоді як англійськомовних носіїв більш займала сама дія. Доведено, що інша мова безпосередньо розширює нашу свідомість і змушує інакше поглянути на світ.

Отже, вивчення латини позитивно впливає на будь-яку людину, незалежно від її покликання і професії. Стрункість латинської граматики сприяє розвитку мовної логіки, дисциплінує наше мовленнєве мислення. Знання цієї прекрасної мови дає можливість зрозуміти споконвічне значення величезної кількості слів в українській та іноземних мовах, дозволяє правильно вживати латинські крилаті вислови та афоризми, що виражають в лаконічній формі узагальнену та закінчену думку. Завдяки вивченню латини ми можемо змінити наше мислення, зробити його по-справжньому унікальним.

Список використаних джерел:

1. От лингвистики к мифу: Лингвистическая культурология в поисках «этнической ментальности»: Сборник статей / сост.: А. В. Павлова – СПб.: Антропология, 2013. 352 с.

2. Panos Athanasopoulos «Two Languages, Two Minds: Flexible Cognitive Processing Driven by Language of Operation». URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0956797614567509>

3. С. Ю. Бородай. Современное понимание проблемы лингвистической относительности: работы по пространственной концептуализации. *Вопросы языкознания*. 2013. № 4. С. 18.

Залоіло К. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕФІКСІВ HYPER- ТА HYPO- У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І Литвиненка

Науковий керівник: ст. викл. Гіндіна М. С.

Актуальність. В останні роки ми спостерігаємо збільшення нових слів навіть у побуті, більшість із них іншомовного походження. Серед них й ті, що містять у своєму складі грецькі та латинські словотвірні елементи. «Гіперактивна», – кажуть про дитину, яка занадто рухлива. Гіподинамія розвивається при малорухливому способі життя. Чи замислюється пересічний громадянин про виникнення та походження цих слів?

З префіксами hyper- (над, вище норми) та hypo- (під, нижче норми) ми знайомимось на першому занятті з основ латинської мови та медичної термінології, розглядаючи використання літери «у» в грецьких префіксах. При конструюванні медичних термінів перевага віддається словотворчим елементам греко-латинського походження. В умовах доказової медицини вважають, що hypertonia (гіпертонія, підвищений кров'яний тиск) та hypotonia (гіпотонія, знижений кров'яний тиск) - прояви одного захворювання. Дуже часто низький тиск у молодому віці змінюється на підвищений - у зрілому.

Медичний працівник повинен орієнтуватися в професійній термінології та вільно спілкуватися з колегами.

Мета роботи: дослідити використання протилежних за значенням префіксів hyper- та hypo- у медичній термінології.

Основний зміст. Префікс hyper- (гіпер-) при медичному термінотворенні вживається на позначення найвищого ступеня виявлення кількісної та якісної ознаки, що названа мотиваційною основою [1:105]. Крім зазначеного вище терміна hypertonia, існують: hyperaemia, ae f гіперемія, переповнення кров'ю; hypersecretio, onis f гіперсекреція, підсилена секреція залоз; hyperthermia, ae f гіпертермія, перегрівання; hypertrophia, ae f гіпертрофія, надмірний розвиток (тканини, органу); hyperfunctio, onis f гіперфункція, надмірна діяльність певного органу; hypercholesterinaemia, ae f гіперхолістеренемія, надмірна кількість холестерину в сироватці; hyperthyreosis, is f гіпертиреоз, підвищена функція щитоподібної залози; hypernephroma, atis n гіпернефрома, пухлина кори наднирників; hypermetropia, ae f гіперметропія, далекозорість; hyperaesthesia, ae f гіперестезія, підвищена чутливість; hyperglykaemia, ae f гіперглікемія, збільшення кількості цукру (глюкози) в крові тощо.

Префікс hypo- (гіпо-) у медичній термінології є багатозначним та вживається у таких значеннях: 1) розташування нижче або під тим, що названо у другому словотвірному конструкті, у цьому значенні використовується здебільшого в анатомічній термінології: а) в іменниках: hypothalamus, i m гіпоталамус, невелика ділянка в проміжному мозку; hypophysis, is f гіпофіз, нижній мозковий придаток; hypoderma, atis n гіподерма, підшкірна клітковина; hypoblastus - гіпобласт, внутрішній шар клітинної стінки дискобластули і бластодиска у амніот [1:105]; б) у прикметниках: hypoglossus, a, um під'язиковий; hypodermaticus, a, um підшкірний тощо; 2) порушення, розлад того, що прийнято за одиницю порівняння у бік зниження[1:105]: hypobiosis, is f гіпобіоз, стан зниженої функціональної активності живих організмів; hypogalactia, ae f гіпогалактія, знижене виділення молока; hypoglykaemia, ae f гіпоглікемія, зменшення кількості цукру (глюкози) в крові; hypoglycogenolysis, is f гіпоглікогеноліз, зниження розщеплення глікогену з нестачею цукру в крові; hypognathia, ae f гіпогнатія, затримка розвитку

нижньої щелепи; *hypodynamia*, ae f гіподинамія, зменшення сили, ослаблення; *hypokeratosis*, is f гіпокератоз, зменшене зроговіння; *hypokinesis*, is f гіпокінезис, зменшена рухливість; *hypoleucocytosis*, is f гіполейкоцитоз, зменшення кількості лейкоцитів (частіше використовується терміноелемент - *penia*); *hypomenorrhoea*, ae f гіпоменорея, скудна менструація; *hyponormocytosis*, is f гіпонормоцитоз, зниження кількості нейтрофілів у крові; *hypopyon*, i n гіпопіон, скупчення гною в передній камері ока; *hypoplasia*, ae f гіпоплазія, неповний розвиток органу або тканини; *hyporexia*, ae f гіпорексія, зниження апетиту або почуття голоду; *hyposecretio*, onis f гіпосекреція, знижене виділення шлункового соку; *hypostasis*, is f гіпостаз, скупчення крові в якій-небудь частині органу [1:105]; *hypothermia*, ae f гіпотермія, охолодження; *hypothyreosis*, is f гіпотиреоз, понижена діяльність щитоподібної залози; *hypotrophia*, ae f гіпотрофія, недостатнє живлення; *hypofunctio*, onis f гіпофункція, знижена функція; *hypochylia*, ae f гіпохілія, знижена кислотність; *hypocytaemia*, ae f гіпоцитемія, зменшена кількість клітинних елементів крові тощо. У другому значення цей префікс використовується для словотворення клінічних термінів [2:215].

Слід відмітити, що словотвірний елемент гіпо- набуває статусу афіксоїда, тому що зберігає семантичне значення «менше, нижче норми», а для афіксів на перший план виходить функціональна спрямованість [1:105]. Так у медичній термінології активно функціонує префіксоїд гіпер- (гіперемія, гіпернефрома), що є носієм семантичного значення «вище норми», тобти антонімічною парою словотвірного конструкта гіпо- [1:105]. Разом вони утворюють терміни-антагоністи, які є дуже розповсюдженими в сучасній клінічній термінології: гіперсалівація – гіпосалівація, гіперплазія – гіпоплазія, гіпертрофія – гіпотрофія, гіперфункція – гіпофункція, гіперсекреція – гіпосекреція, гіпертензія – гіпотензія, гіпертрофія – гіпотрофія. Префіксоїд гіпер- також має синонімічні словотвірні конструкти: міді-, максі-, мега-, мегало- тощо [1:106].

Висновки: Отже, префікси *hyper* – (гіпер-) та *hypo* (гіпо-), протилежні за значенням, досить активно використовуються в медичній термінології при утворенні анатомічних та клінічних термінів.

Список використаних джерел:

1. Копіца Є. П. Аналіз термінологічних номінантів: шлях оптимізації навчального процесу з латинської мови. «Наука і освіта» 2009, вип. 7. С.105–107.

2. Шевченко Є. М. Латинська мова і основи медичної термінології. К.: Медицина, 2008. 240 с.

Zakharova D.O.

THE ETYMOLOGY OF LATIN POPULAR EXPRESSIONS AND THEIR INFLUENCE ON CONTEMPORARY CULTURE

Dnipro State Medical University

Scientific adviser: PhD Aponenko I. M.

At the moment, Latin is the only one actively used Italic language, despite the fact that it is considered a dead language. By the beginning of the 20th century Latin practically went out of use, except for some special areas where it is used as international nomenclatures and codes, but despite the highly specialized field of application nowadays, Latin is also a source of popular expressions which retain their meaning and are applied at the present day.

Latin popular expressions help in creating an environment for the development of modern languages. They can be found in literary works and in scientific articles, periodicals, colloquial speech and, as a rule, in their original form, that is in Latin.

The purpose of this study: to investigate the etymology of Latin popular expressions, as well as their place and influence on contemporary culture; trace which aspects of Roman life were reflected in them, note the relevance of the use of aphorisms and the scope of their use.

Not all Latin expressions are Roman in origin. Some arose in the Middle Ages and even later. Until modern times, Latin not only remained the language of science, but was also valued as the most capable language to metaphorical expression of thoughts, the language of inscriptions-epigraphs remaining for centuries.

Many Latin expressions have settled down on the basis of a foreign language for them, where they became familiar so that, pronouncing them, we almost do not guess their special quotation meaning.

In translation they retain their meaning of a well-formulated general idea, in other cases – just an economical figure of speech. For example, we use the expression «*Non multa, sed multum*» (“Not most but a lot”), just as a general formula, filling it with a new concrete meaning each time.

One of the most familiar and famous Latin aphorisms covering the sphere of friendship is «*Amicus Plato, sed magis amica veritas*» (“Plato is my friend, but truth is even more a friend”). The expression goes back to Plato and Aristotle. Aristotle, criticizing the doctrine of ideas in Nicomachean Ethics, says that it is a hard duty for him, since this doctrine was created by his friends. And in order to keep the truth, they had to reject what is close to their hearts and accept what is closer to the truth.

One of the expressions which reports us the Romans’ humor and irony: «*Ad calendas graecas*» (“Before the Greek calendars”) that is to postpone something indefinitely, as the Romans called the first day of each month calendars, and the Greeks did not have them.

One of the striking examples of the Romans’ brevity is a well-known popular expression «*Veni, vidi, vici*» (“I came, I saw, I conquered”). Caesar, having opposed Pharnaces with three echelons, completely destroyed the troops of Pharnaces in a great battle and expelled him from Pontus. Reporting this to Rome to one of his friends Amantius, Caesar described the suddenness and rapid end of this battle by three words: «*Veni, vidi, vici*».

Also, a large number of different aphorisms are associated with the name of famous Hippocrates – the ancient Greek healer, doctor and philosopher, who went

down in history as the «father of medicine» one of which became the main doctor's commandment – «*Noli nocere*» (“Do not harm”).

In addition, Hippocrates' aphorism, which is considered to be the first – «*Vita brevis, ars longa*» (“Life is short, art is eternal”), sounds completely like this: «*Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia fallax, iudicium difficile*» (“Life is short, science is long, case is shaky, experience is deceiving, judgment is difficult”). Hippocrates wanted to say that the whole life is not enough to have time to comprehend the great science and art.

This study has demonstrated the versatility of the popular expressions' usage, in particular aphorisms and their impact on contemporary culture. It is shown that aphorisms can be used both in their original form and undergo various transformations with the addition or modification of components, expansion of the structure, while always retaining their laconic form. Moreover, the work with literature and various sources of information which was carried out showed the origin and formation of various Latin aphorisms.

Reference:

1. Алексеев Н.М. Сучасний професійний лексикон лікаря в ракурсі латинських афоризмів. *FORCIPE*. 2020. №3.
2. Кондратьев Д. К. Латина в сучасному світі. *Журнал ГрГМУ*. 2007. №4 (20).
3. Лазарева М. Н. Про когнітивному підході до вивчення латинських афоризмів в фармацевтичному дискурсі. *Вісник ННДУ*. 2013. №4-2.
4. Полчанінова Катерина Олегівна Роль інтернаціональних крилатих виразів в побудові сучасних німецькомовних афоризмів. *Вісник УРАО*. 2011. №5.
5. Стрекалов І.В. МЕДИЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ в Латинській афоризм. *FORCIPE*. 2020. №3.
6. *Vita brevis ars longa*. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890–1907.

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПОБУДОВИ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Дніпровський державний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Апоненко І. М.

Клінічна термінологія включає терміни різних клінічних спеціальностей, розділів медицини, фізіологічних процесів і патологічних станів, хвороб різних органів, методів обстеження, способів лікування, хірургічних операцій і т.п. У клінічній термінології найчастіше використовуються грецькі слова та корені [2]. У курсі “Клінічна термінологія” студентам необхідно навчитися аналізувати, тлумачити клінічні терміни й самостійно конструювати їх. Більшість клінічних термінів – це однослівні композити, утворені шляхом складання основ, афіксації та змішаним способом. Назви патологічних станів будуються, як правило, з двох або трьох коренів, що об’єднуються безпосередньо або за допомогою з’єднувальних голосних (achromatopsia – неможливість бачити кольори). Для покращення цього процесу є доцільним використовувати віртуальну програму з побудови клінічних термінів. Залучення комп’ютерних технологій до навчального процесу удосконалить організацію самостійної діяльності студентів, буде стимулювати їх навчально-пізнавальну діяльність при вивченні матеріалу, при цьому забезпечить контроль та оцінювання набутих знань студентів [1]. Ученими було доведено, що застосування мультимедійних матеріалів і комп’ютерних технологій дозволяє скоротити час навчання майже втричі, а ступінь засвоєння завдяки одночасному використанню аудіо, фото й тексту зростає на 30–40 % [3].

Віртуальне навчання – це освітня система у форматі e-learning, яка відтворює процес очного навчання, надаючи рівноцінний доступ до навчальних занять, контенту, завданням, іспитів і інших компонентів навчального процесу. Безумовно, що для підтримки відповідного рівня знань необхідно застосовувати як комунікацію викладачів і студентів, так і віртуальне навчання.

Взагалі, весь процес створення віртуальної програми можна розділити на два основні етапи: 1) етап розробки відповідного сценарію, а саме: занесення викладачем клінічних терміноелементів та значень клінічних термінів до бази; 2) етап технічного впровадження завдання.

У полі зору студента буде знаходитись визначення клінічного терміна на зрозумілій йому мові, а нижче варіанти грецьких словотворчих елементів, суфіксів та префіксів. Завдання полягає у правильному творенні відповідного визначення. Якщо студент все робить правильно, то інтерфейс загоряється зеленим і лунає вітання, якщо ні – червоним. Після закінчення завдання надається пояснення до неправильно складених термінів. При складанні теста менш ніж на 75% надається повторна спроба, але вже з іншими варіантами.

Увесь тест обмежений часовими рамками, що встановлені викладачем. Якщо студент не зрозумів своїх помилок після двох спроб, то є можливість обговорити це з педагогом. Розділ «Тестування» спрямований лише на верифікацію вивченого матеріалу і демонструє ступінь засвоєння практичних та теоретичних знань студентів.

Завдяки застосуванню новітніх методів навчання під час вивчення клінічної термінології можливі певні переваги:

- страх зменшується при відсутності прямого спілкування з викладачем, що призводить до кращої концентрації уваги студента на онлайн-тестуванні;
- присутність викладача не є обов'язковою;
- можливість колективного рішення щодо часу проведення тестування;
- не потрібно великих коштів.

Описаний варіант віртуальної навчальної програми з побудови клінічних термінів створює можливість для кращого засвоєння матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2008. 23 с.
2. Капитула Л.С.. Латинский язык: учеб. Минск: БГМУ, 2009. 263 с.

3. Яценко Ю. С. Интеграция информационно-коммуникационных технологий в процесс обучения иностранным языкам. *Преподаватель высшей школы в XXI веке* : материалы Междунар. науч.-практ. интернет-конф. URL: <http://www.t21.rgups.ru/doc/5/21.doc>

Зикович Н. О.

ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ІЗ ГРУПИ М-ХОЛІНОБЛОКАТОРІВ

Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І Литвиненка

Науковий керівник: ст. викл. Гіндіна М. С.

Актуальність. Латинська мова (*lingua Latīna*) - одна з найдавніших мов індоєвропейської родини, що належить до групи італійських мов. У V ст. до н.е. вона була однією з багатьох італійських мов, поширених у центральній частині Італії. Латина використовувалася в області, відомій за назвою Лацій (сучасна назва – Лаціо), а Рим було одним з міст цієї області. Найбільш ранні написи латинською мовою датуються VI ст. до н.е. і зроблені з використанням алфавіту на основі етрусського письма. Це мова одного зі стародавніх племен, що населяли Апеннінський півострів близько трьох тисяч років тому.

Сьогодні її називають «мертвою», як і деякі інші мови, оскільки в наш час немає людей, які б спілкувалися нею. Але знання основ латинської мови завжди вважалося ознакою високої людської культури. Вона є своєрідним будівельним матеріалом, джерелом розвитку й поновлення термінологічних систем у медичній та інших галузях науки.

М-холіноблокатори – це засоби, що блокують м-холінорецептори і перешкоджають взаємодії з ними ацетилхоліну. Під їх дією зменшуються або усуваються ефекти стимуляції парасимпатичних нервів. До М-холіноблокаторів відносять: препарати беладони, атропіну сульфат, платифіліну гідротартрат, скополаміну гідробромід, метацин, гастропепін, тропікамід, іпратропію бромід (атровент, тровентол), бускапан, спірива та інші [1]. Більшість із перерахованих

засобів належать до списку «А» за зберіганням, отже є отрутами. Знання етимології назв ліків полегшує їх запам'ятовування, зменшує вірогідність виникнення помилок у процесі застосування, сприяє реалізації основного постулату медицини «Noli nocere!» (Не зашкодь!).

Мета роботи: дослідити етимологію назв лікарських засобів та препаратів із групи м-холіноблокаторів.

Основний зміст. Лікарська речовина – це хімічна сполука, яка відома під двома назвами: науковою та тривіальною. Розглянемо, як утворені назви лікарських засобів, які належать до однієї з найважливіших фармакологічних груп - м-холіноблокаторів.

Препарати беладони (Беладона звичайна – *Atropa belladonna*).

Латинська назва роду походить з римської міфології. К.Ліней назвав рід *Atropa* на честь богині долі Атропи, яка перерізала нитку життя в царстві Аїда, і пов'язана з отруйними властивостями цієї рослини (більшість рослин цього роду дуже отруйні). Видова назва, виражена іменником *belladonna*, походить від італійських слів: *bella* «красива» і *donna* «жінка». У Стародавньому Римі користувалися соком цієї рослини як косметичним засобом: жінки ним натирали щоки як рум'янами, закапували собі очі, від чого зіниці розширювалися, а самі очі здавалися більшими та блискучими. [2] Сьогодні препарати беладони досить поширені у медицині. Серед них настойка, густий, сухий та рідкий екстракти, які застосовують як у чистому вигляді, так і у комбінованих препаратах: «Белалгін», «Беластезин», «Белатамінал» та інших. Із цієї рослини отримують алкалоїд атропін, який застосовують у вигляді солі атропіну сульфату (***Atropini sulfas***). Ця назва походить від слова «**Atropa**» за допомогою суфікса **-in**, згідно правила утворення назв алкалоїдів, та закінчення іменників середнього роду II відміни **-um**. Оскільки алкалоїди – це сполуки, які у більшості випадків нерозчинні у воді, тому застосовують їх у вигляді солей.

Із жовтозілля широколистого (*Senecio platyphyllus*), яке росте в горах Кавказу та на Закавказзі, отримують платифілін, який також належить до м-холіноблокаторів. Латинське слово *Senecio* означало не тільки старість або

старця (від прикметника *senex* та *senectus* – старий), але й рослину хрестокорінь. Остання назва пов'язана з тим, що рослини виду *senecio* (укр. жовтозілля, рос. крестовник) характерні фруктами, що нагадують голову лисого старця. Грецький прикметник *platyphyllos* (широколистий) утворений від прикметника *platus* (широкий) та іменника *phyllos* (листок). І дійсно, жовтозілля широколисте має дуже широке прикореневе листя. У 1934 році російський академік А. П. Орехов із жовтозілля виділив алкалоїд, який назвав платифіліном, використовуючи для його номінації латинську назву рослини [2]. Утворена назва алкалоїду платифіліну аналогічно за допомогою суфікса **-in** та закінчення **-um**. Широко застосовують у медицині у вигляді солі платифіліну гідротартрату (**Platyphyllini hydrotartras**).

Із скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*) отримують алкалоїд скополамін, який застосовують у вигляді солі скополаміну гідроброміду (**Scopolamini hydrobromidum**). Родинна назва **скополія** (*Scopolia* Jacq) походить від імені італійського ботаніка і лікаря J. Scopolі), а вид *S. carniolica* – *Scopolia carniolica* Jacq. (*S. tubiflora* Kreyer) (лат. *carniolicus*, а – карніолійський, крайїнський – історична область в колишній Югославії); рос. назва: *S. карниолийская*, мандрагора. [2]. Лікарська речовина входить до складу таблеток «Аерон» (*Aëronum*) від *aër* - повітря) та трансдермальної (*derm*- шкіра) терапевтичної системи «Скоподерм» (*Scopoderm*). Ці засоби застосовують для профілактики та лікування повітряної та морської хвороби.

Метацин (Methacinum) – синтетичний препарат, назва якого утворена за допомогою суфіксу **-in**, а частотний відрізок - **meth-** відображає наявність «метила, метилена».

Грецький іменник «*gaster*» (шлунок) - донор частотного відрізка (*gastr-*) препарату, який діє переважно на шлунок *гастроценін (Gastrocepinum)*.

Висновки. У ході дослідження встановлено: більшість назв ліків є похідними від назв грецьких слів, рослин та прізвищ науковців, що їх винайшли. Продуктивними в утворенні назв лікарських засобів є також частотні відрізки латинського та грецького походження.

Список використаних джерел:

1. Нековаль І. В.. Фармакологія: Підручник. К.: Медицина, 2007. 504 с.
2. Фармацевтична енциклопедія. Голова ред. ради та автор передмови В. П. Черних; Нац. фармац. ун-т України. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : МОРІОН, 2010. 1632 с.

Кайсіна С. М.

ЗООМОРФНІ МЕТАФОРИ В АНАТОМІЇ ЧЕРЕПА

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д. В.

Актуальність. Анатомія є особливо важливою наукою при підготовці студентів медичних закладів вищої освіти, адже на її основі базуються інші теоретичні та клінічні дисципліни, які становлять необхідність у майбутній професійній діяльності лікаря. Будова черепа є доволі складною темою: він складається з великої кількості кісток, що містять у собі багато зооморфних метафор, з якими у студентів нерідко виникають проблеми. Аналіз метафоризації сприяє кращому й глибшому сприйняттю матеріалу, та подальшому його використанню в медичній практиці, а отже і формуванню кращого фахівця.

Вперше визначення терміну «метафора» зустрічається ще в Аристотеля, відповідно до нього «метафора – це перенесення слова зі зміненим значенням з роду на вид, або з виду на вид, або за аналогією». Дослідивши будову черепа людини та проаналізувавши терміни, я знайшла велику кількість зооморфних метафор, які містять наступні ключові терміни: луска – *squama*, раковина – *concha*, гребінь – *crista*, крилоподібний – *pterygoideus*, а, um, ріг – *cornu*, собачий – *caninus*, а, um, півнячий – *gallus*, а, um.

Переважає їх більшість зустрічається в анатомії одразу декількох кісток. Наприклад, термін «луска», що в зоології позначає зовнішній покрив деяких тварин, який складається з зроговілих пластинок, входить до складу одразу 3

анатомічних термінів: 1. лобова та потилична луска відповідних кісток – *squama frontalis ossis frontalis et squama occipitalis ossis occipitalis*; 2. лусковий край тім'яної кістки – *margo squamosus ossis parietalis*; 3. лускова частина скроневої кістки – *pars squamosa ossis temporalis*.

Слово «гребінь» має дуже багато значень, але відносно тварин він позначає наріст на голові деяких птахів. Він зустрічається у складі багатьох кісток черепа, лише у верхній щелепі він зустрічається чотири рази: лобовий гребінь лобової кістки – *crista frontalis ossis frontalis*; клиноподібний гребінь клиноподібної кістки – *crista sphenoidalis ossis sphenoidalis*; підскроневиий гребінь – *crista infra temporalis ossis sphenoidalis*; зовнішній та внутрішній потиличний гребінь – *crista occipitalis externa et interna*; передній слъозний гребінь верхньої щелепи – *crista lacrimalis anterior maxillae*; носовий гребінь верхньої щелепи – *crista nasalis maxillae*; раковинний гребінь верхньої щелепи – *crista conchalis maxillae*; решітчастий гребінь верхньої щелепи – *crista ethmoidalis maxillae*; півнячий гребінь решітчастої кістки – *crista galli ossis ethmoidalis*.

Крило – парно розташована частина тіла птахів, прикріплена до їхнього тулуба. Зооморфні метафори, в поєднанні з цим терміном, зустрічаються у 5 термінах: 1. великі та малі крила клиноподібної кістки – *ala major et ala minor ossis sphenoidalis*; 2. крило леміша – *ala vomeris*; 3. крилоподібно-піднебінна ямка верхньої щелепи – *fossa pterygopalatina maxillae*; 4. крилоподібні відростки клиноподібної кістки – *processus pterygoidei ossis sphenoidalis*; 5. крилоподібний гачок крилоподібного відростка клиноподібної кістки – *hamulus pterygoideus processus pterygoidei*.

Термін «раковина» використовується для опису твердої захисної порожнинної оболонки безхребетних тварин. У анатомічній термінології черепа використовується в наступних зооморфних метафорах: 1. клиноподібна раковина клиноподібної кістки – *concha sphenoidalis ossis sphenoidalis*; 2. нижня носова раковина – *concha nasalis inferior*; 3. верхня та середня носова раковина решітчастої кістки – *concha nasalis superior et inferior ossis ethmoidalis*.

У анатомії верхньої щелепи також використовується зооморфна метафора собача ямка – *fossa canina maxillae*. У будові під'язичної кістки також знаходиться метафора у вигляді великих та малих рогів – *cornua minora et majora ossis hyoidei*.

Дослідивши та проаналізувавши вищезазначені терміни, можна зробити висновок, що метафоризація – це глибинний процес, який стає на допомогу студенту медичного університету, адже дає змогу краще візуалізувати анатомічні терміни та запам'ятати їх надовго, що зможе допомогти лікарю в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Об искусстве поэзии. Минск: Литература, 1998. С. 1064–1112.
2. Бусел В. Український тлумачний словник. Київ, Ірпінь: Перун, 2016. 1692с.

Коняєва К. Є.

СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ КОРЕНІВ METR I HYSTER У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Дерев'янченко Н. В.

Кожна професійна сфера має свою термінологічну систему, медична галузь не є винятком і є однією з найбільш розгалужених, оскільки в медичний лексикон було включено терміни з інших наук (біології, фізики, хімії, мікробіології, генетики ті ін.). У латинській клінічній термінології розповсюджене явище інваріантних і синонімічних кореневих терміноелементів, наприклад, *alg-*, *odyn-* (біль), *gingiv-*, *ul-* (десна), *sial-*, *ptyal-* (слина), *hyster-*, *metr-* (матка).

Мета даної розвідки – аналіз особливостей функціонування пари терміоеlementів *hyster-/metr-* у клінічній термінології.

Корінь *metr-* пов'язаний з грецьким словом «*mítra*», що означає «матір» і варіація «*mitéra*», що означає «матка». Терміоеlement *hyster* – пов'язаний з грецьким словом «*hystera*», що також означає «матка».

У результаті роботи зі словниками [1;2;3] було визначено, що в клінічній термінології корінь *metr-* найчастіше використовують:

- для назв запальних процесів у матці та її частинах (*metrelcosis*, *metroendometritis*, *perimetritis*, *metrolymphang(o)itis*, *metrosalpingitis*, *metrophlebitis*, *metrophlebothrombosis*), а також у тканинах навколо неї (*metroperitonitis*);
- для позначення патологічного стану матки (*metratonia*, *metratrophia*, *metrectopia*, *metrocolpocele*, *metroparalysis*, *metroptosis*, *metrorrhexis*);
- у термінах, пов'язаних з витіканням та скупченням крові/рідини (*metrorrhagia*, *metrorrhoea*, англ. – *metrostaxis*);
- для номнації медичних інструментів (*metreurynter*, *metroynamometer*, англ. – *metroclyst*);
- для позначення назв оболонок матки (*endometrium*, *myometrium*, *perimetrium*).

Виокремивши терміни з коренем *hyster-*, ми можемо зауважити, що вони найбільше використовується у хірургічній практиці для назв оперативних втручань, пов'язаних з маткою та її частинами (*hysterectomy*, *hysterocolpectomia*, *hysteromyotonia*, *hysteropexia*), а також цей корінь зустрічаємо:

- у назвах медичних апаратів (*hystero-graphus*, *hysterosalpingographus*, *hysteroscopium*);
- у термінах на позначення патологічних станів матки (*hysteratresia*, *hysteroptosis*, *hysterocele*);
- у назвах новоутворень (*hystero-carcinoma*, *hystero-myoma*).

Слід відзначити, що деякі форми є паралельними, а саме для терміна зі значенням «розтин стінки матки» можуть використовуватися *hysterotomia/metrotomia*, а для рентгенографії порожнини матки – *metrographia/hysterographia*.

У таких термінах, як *uteralgia*, *uterogestatio*, *uterographia*, *uterolithus* у клінічній термінології функціонує латинський корінь –*uter-*, що походить від *uterus*, і *m-*– матка.

Отже, кореневі терміноелементи *metr-* і *hyster-* є досить продуктивними в клінічній термінології. Корінь *metr-* демонструє більшу частотність і зустрічається здебільшого в назвах запальних процесів, патологічних станів. Корінь *hyster-* притаманний термінам хірургічного напрямку. Для свідомого вживання професійної термінології доцільним вважаємо подальше дослідження інваріантних терміноелементів.

Список використаних джерел:

1. Акжигитов Г. Н. Большой англо-русский медицинский словарь: учебно-справочн. Издание. М. : Издание г-на Акжигитова Р.Г., 2005. 1224 с.

2. Кніпович М. Ф. Словник медичної термінології. Латинсько-українсько-російський. Київ : Державне медичне видавництво УРСР, 1948. С. 193-194, 247. URL: <http://eudusa.org/NTShOnline/Book12.pdf> (дата звернення: 27.04.2021).

3. Паращук Ю. С., Дерев'янченко Н. В., Грищенко М. Г., Паращук В. Ю. Українсько-латинський словник з акушерства-гінекології та суміжних дисциплін /. Харків : Харківський національний медичний університет, 2019. 224 с. URL: http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/23486/1/%d1%81%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%9e%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d0%be%d1%87%d0%bd..pdf (дата звернення: 27.04.2021).

4. Medical Terminology Daily. Web-site URL: <https://clinicalanatomy.com/mtd/493-hyster-metr-uter> (Last accessed: 29.04.2021).

ЕПОНІМІЧНІ КЛІНІЧНІ ТЕРМІНИ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. пед. н. Некрашевич Т. В.

Медична терміносистема досить різноманітна та багатогранна. Наукові та термінологічні дискусії стосовно функціонування епонімічних термінів є актуальними у сучасних дослідженнях медичної термінології. Відантропонімні клінічні терміни-епоніми є більш зручними у спілкуванні та запам'ятовуванні як для лікарів, так і для пацієнтів.

Епонімічні відантропонімні терміни – це медичні лексеми, що назвали на честь науковців-винахідників, в основному лікарів. Такі терміни можуть мати у своєму складі не тільки 1, а й 2, 3 та навіть й 5 прізвищ, наприклад, Якобсона-Ласка-Бехтерева-Кемпнера синдром.

Більша частина таких термінів мають як епонімічні синоніми. Наприклад, симптом Бельського – симптом Філатова [3:294], хвороба Боткіна – інфекційний вірусний гепатит. Деякі медичні поняття мають декілька синонімів, наприклад, хвороба Бурневільля, хвороба Бурневільля-Стрінгла, хвороба Бурневільля-Бріссо, нейрошкірний синдром типу Бурневільля, факоматоз Бурневільля, хвороба Бурневільля Пелацці.

Згідно з дослідженням Синиці В., Беляєвої О., Мироник О. близько 257 епонімічних термінів мають кваліфікаційний та епонімічний синоніми.

Відантропонімні клінічні терміни-епоніми можна розділити на наступні групи:

- Синдроми. Наприклад, синдром Дресбаха (syndrōmum Dresbachi) – спадкове захворювання, для якого характерна еліптична форма еритроцитів, назване на честь англійського лікаря М. Дресбаха, синдром Гольтца (syndrōmum Goltzi) – генетичне захворювання, що проявляється тільки у жінок, для нього характерна гіпоплазія шкіри та мальформація пальців, очей, зубів, назване на честь англійського дерматолога і гістопатолога Р. Гольтца [2:8].

- Хвороби. Наприклад, хвороба Тея-Сакса – генетичне захворювання, зумовлене мутаціями на 15-й хромосомі, хвороба Вільсона-Коновалова – спадкове захворювання, що успадковується за аутосомно-рецесивним типом. [1:5-6]

- Симптоми. Наприклад, симптом Захар'їна – біль при постукуванні або натисканні на певну ділянку, симптом Елінека – гіперпігментація навколо очей [4:3]

- Тріади. Наприклад, тріада Протопопова – комплекс симпатикотонічних симптомів при біполярному розладі, тріада Фалло – вроджене захворювання серця.

- Реакції. Наприклад, реакція Асколі – особлива серологічна реакція для діагностики сибірки, Реакція Манту – це метод дослідження вираженості імунітету до збудника туберкульозу.

- Рефлекси. Наприклад, Ахілів рефлекс – скорочення гомілкового м'язу (*m. tricipitis surae*) і підшовове згинання ноги у відповідь на постукування по ахілловому сухожилку, рефлекс Ашнера – уповільнення серцевих скорочень при натисканні на очні яблука (*bulbi oculorum*).

Епонімічні відантропонімні клінічні терміни можуть містити у своєму складі однакове прізвище, але мати різне значення. До таких понять належать: точка Боткіна – п'ята точка аускультатії серця; тільця Боткіна – залишки зруйнованих клітин лімфоїдного ряду, синдром Боткіна – поява за грудинного болю, у тому числі з ознаками ішемії на ЕКГ, у хворих на холецистит; хвороба Боткіна (*morbus Botkini*) – це гостра інфекційна хвороба з фекально-оральним механізмом передачі інфекції, переважним ураженням печінки і травного каналу; феномен Боткіна – поєднання гіперакузії та зі слухової агнозією.

На основі вищесказаного, можна зробити висновок, що епонімічні відантропонімні клінічні терміни мають багато синонімічних структур та широко застосовуються у медичній термінології.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні фармакологічних термінів, що мають у своєму складі іменний елемент.

Список використаних джерел:

1. Рябушко О. Б. Епонімічні терміни в медичній генетиці. Режим доступу:
http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/13868/1/eponimichni_terminu.pdf.
(дата звернення: 30.04.2021)
2. Синиця В., Беляєва О., Мироник О. Латинські епонімічні терміни на позначення вроджених вад розвитку та спадкових синдромів. Режим доступу:
http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/5151/1/Latynski_eponimichni_terminy.pdf
(дата звернення: 30.04.2021)
3. Терлецька І. М., Кобильченко М. О., Шекера Н. С. Особливості сучасної медичної термінології. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2012. Вип. 10. С. 291-298. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2012_10_52. (дата звернення: 29.04.2021)
4. Томка І. Є. Епонімічні медичні терміни. Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/42_NIO_2014/Philologia/3_184538.doc.htm (дата звернення: 27.04.2021)

Літвінова Д. Г.

ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЗАХВОРЮВАНЬ ЕНДОКРИННОЇ СИСТЕМИ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д.В.

Сучасна медична клінічна термінологія формувалася та вдосконалювалася протягом великого проміжку часу. Наразі грецька мова широко використовується у медичній термінології для характеристики назв хвороб, а також патологічних станів чи назв операцій.

Я проаналізувала 53 терміни, які є назвами захворювань і хвороб ендокринної системи. Наприклад:

– Гіпотиреоз (hypothyreosis; гіпо- + анат. glandula thyreoidea щитоподібна залоза + -оз; син.: Галла хвороба, гіпотиреоїдизм) [1: 334].

– Тиреоїдит (thyreoiditis; тиреоїд- + -ит) – запалення щитоподібної залози [1: 1207].

– Зоб (struma; син. струма) – патологічно збільшена щитоподібна залоза [1: 466].

– Тиреотоксикоз (thyreotoxicosis; тирео- + токсикоз) – патологічний стан, обумовлений надходженням в організм надмірної кількості гормонів щитовидної залози і характеризується підвищенням основного обміну, порушеннями функцій нервової та серцево-судинної систем [1: 1207].

– Діабет (diabetes; грец. diabetes, від diabaino проходити крізь, протікати) – загальна назва групи хвороб, характеризуються надмірним виділенням з організму сечі [1: 406].

– Гіпопаратиреоз (hypoparathyreosis; гіпо- + гормон паратиреоїдний + -оз) – синдром недостатності функції білящитоподібних залоз, що характеризується судомою, нервовими і психічними розладами, зниженням вмісту кальцію в крові [1: 332].

– Гіперпаратиреоз (hyperparathyreosis; у. Гіпер- + анат. Glandula parathyreoidea навколощитовидна заліза + -оз; син. Гіперпаратиреоїдизм) – хвороба ендокринної системи, обумовлена надмірною секрецією паратгормону і характеризується вираженим порушенням обміну кальцію і фосфору [1: 325].

Також важливо зазначити, що для того, аби розрізнити хвороби, використовуються прикметники як грецького, так і латинського походження. Але в основному це прикметники латинського походження. Наприклад, lymphomatosus, a, um – лімфатозний, acutus, a, um – гострий, fibrosus, a, um – фіброзний, chronicus, a, um – хронічний, renalis, e – нирковий.

Отже, можемо зробити висновок, що у клінічній термінології при описанні хворіб і захворювань ендокринної системи найчастіше вживають корінь -тир- (-thyreo-), адже він означає відношення до щитоподібної залози, яка і є органом ендокринної системи. Тому і наразі ми продовжуємо вживати іменники й прикметники грецького походження для номінації хворіб

ендокринної системи. Це тема є надзвичайно актуальною для медичних закладів вищої освіти через вивчення патологій ендокринної системи під час практичних занять.

Список використаних джерел:

1. Покровский В. И. Энциклопедический словарь медицинских терминов. Издательство: Медицина, 2001, 1591 с.

Макарова В. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН З СЕДАТИВНОЮ ДІЄЮ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: Перекрест М. І.

Ботанічна номенклатура – найбільша частина лексичної системи. Основними складовими ботанічної номенклатури є латинські міжнародні назви рослин. Протягом багатьох років мовознавці досліджують шляхи флоронайменування.

Об'єктом дослідницької розвідки є латинські ботанічні назви з седативними властивостями та їх таксономічні ранги.

Предметом дослідження є ботанічні флорономени з седативними властивостями.

Метою нашої роботи є вивчення латинських назв рослин із седативною дією.

При вивченні наукових джерел «Латинська ботанічна номенклатура» В. І. Чопик, «Седативні засоби» С. М. Дроговоз, «Загальна рецептура. Фармакологія лікарських засобів, які впливають на вегетативну та центральну нервову систему» В. П. Бобрук, методом суцільної вибірки було виявлено 43 флорономени, які мають седативну дію і застосовуються при виготовленні таких препаратів, як: «Валеріана Форте», «Фітосед», «Нервонорм», «Персен» та

інші. Науково-дослідницький аналіз ми зосредили на 20 фітонімах, які мають найбільш виражений седативний ефект.

Латинська назва рослин складається з двох частин: родове найменування (*nomen genericum*), видовий епітет та власне видове найменування (*nomen specificum*). В латинській мові існує багато видових епітетів, які здатні відображати певну характеристику рослин: зовнішній вигляд рослини (колір, особливості будови вегетативних та генеративних органів), географічне поширення, запах, смак, період цвітіння рослини.

Протягом наукової розвідки встановили, що у назвах рослин найменше зустрічаються епітети, які вказують на **відсутність особливих характеристик** 5%, наприклад *Humulus lupulus* – хміль звичайний. Перша згадка про хміль відображена у праці Плінія Старшого «*Historia naturalis*», ця рослина позначається як *lupum salictarius* – вербовий вовк / дикий хміль. *Lupulus* (лат. *lupus*) – перекладається як вовчєня, що вказує на приналежність до «народної етимології». Раніше вважалось, що хміль – це рослина-паразит, котра обвиває дерева, рослини та «придушє» їх, наче вовк нападає на вівцю та вбиває її. Ніяких гіпотетичних демінутивних значєнь від лат. *lupulus* – (вовчєня) нам віднайти не вдалось.

Встановлено, що група епітетів, які характеризують **морфологію та анатомію рослин** є найпоширенішою (70%), до її складу входять епітети, що характеризують: особливості морфології та анатомії вегетативних та генеративних органів – 25%. Наприклад, *Lavandula angustifolia* – лаванда вузьколиста, епітет *angustifolia* – вузьколиста, (*folium, i n*) – лист, (*angustus, a, um*) вузький.

Bidens tripartita – череда трироздільна, епітет *tripartita* вказує на числівник *tri* – три та (*pars, partis f*) – частина, що вказує на специфічну трироздільну будову листків. Група фітонімів, яка характеризує колір генеративних органів складає 15%. Наприклад, *Polemonium caeruleum* – синюха голуба. У терміні зустрічається епітет – *caeruleum* (*caeruleus, a, um*), який вказує на голубий колір квіток. *Passiflora incarnata* – пасифлора інкарнатна або інша

назва рослини страстоцвіт м'ясочервоний. Колір квіток цієї рослини дійсно має колір сирі яловичини, який ще називають – інкартним, саме його позначає епітет *incarnata* (*caro, carnis f*). *Paeonia anomala* – піон відхиляючий (*Map'ın korinь*), епітет *anomala* (*anomalіa, ae f*) позначає відхиляючий, вважається, що це пов'язано не з морфологією рослини, а з кольором, бо він є специфічним для даної рослини та відрізняється від інших видів. Необхідно відзначити, що флорономени, які позначають запах складають 10% від загальної вибірки. Наприклад, *Ruta graveolens* – рута духмяна, має епітет *graveolens* (*graveolens, entis*) – який позначає занадто пахучий, духмянний. Фітоніми, які позначають форму рослини складають також 10%. Наприклад, *Potentilla fruticosa* – перстач чагарникова, епітет *fruticosa* (*fruticosus, a, um*) – вказує на форму рослини – чагарник. На розмір рослин припадає – 10%. Наприклад, *Vinca minor* – барвінок малий, епітет *minor* (*minor, minus*) вказує на мінімалістичні розміри у порівнянні з іншими рослинами, розмір квітки сягає лише 2-3 см.

Епітети, що характеризують час цвітіння складають – 10%. Прикладом такої рослини є *Convallaria majalis* – конвалія «майська» травнева, у терміні наявний епітет – *majalis* (*majus, a, um*), який перекладається як травневий і позначає період цвітіння даного біологічного об'єкту.

Остання група фітонімів 15% із нашої суцільної вибірки – вплив на організм людини. Типовий представник цієї групи – *Valeriana officinalis* – валеріана. Це найпопулярніша рослина, яку використовують при виготовленні седативних фармакологічних препаратів. У назві простежується епітет – *officinalis*, цей термін раніше позначав майстерню, аптеку (*officina, ae f*), а у даному терміні його можна розглядати, як лікарський, аптечний. Іншим прикладом є – *Leonurus cardiaca* – пустирник серцевий, епітет – *cardiaca* (*cardiacus, a, um*), у цьому терміні позначає серцевий, з назви можна зрозуміти, що дана рослина впливає на серцево-судинну систему.

Висновок. Детально проаналізувавши латинські номени 20 рослин (із обраних 43) виявилось, що в фітонімах відображаються особливості рослини:

форма, розміри, сфера застосування, анатомічні та морфологічні ознаки, час цвітіння. За статистичними даними, найбільше у назвах зустрічаються епітети, які відображають саме морфологічні та анатомічні особливості вегетативних та генеративних органів, а найменше – вказують на відсутність видових ознак.

Список використаних джерел:

1. Бобрук В. П. Загальна рецептура. Фармакологія лікарських засобів, які впливають на вегетативну та центральну нервову систему. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. С. 357– 361.
2. Дроговоз С. М. Седативные средства. *Фармакология-cito!* Киев, 2006 С. 61– 65.
3. Сабадош І. В. Джерела формування сучасної науковою ботанічної номенклатури української мови. *Українська мова. № 3.* 2018. С. 92– 105.
4. Чопик В. І. Латинська ботанічна номенклатура. Київ : Київський університет, 1997. 57с.

Малик А. І.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І Литвиненка

Науковий керівник: ст. викл. Гіндіна М. С.

Актуальність. Медична термінологія постійно оновлюється та збагачується, що змушує перебувати в постійних пошуках нових професійних понять, використовувати творчі (нестандартні) підходи до їх засвоєння, тлумачення та використання. Так, медичний персонал гастроентерологічного відділення під час надання діагностично-лікувальних послуг використовує цілу низку професійних термінів, серед яких анатомічні, клінічні, фармацевтичні.

Мета роботи: дослідити вживання медичних термінів у гастроентерології, висвітлити роль термінологічної компетентності як складової професійної компетентності.

Основний зміст. Професійно-термінологічна компетентність – це сформована здатність влучно та доцільно використовувати фахові терміни під час виконання посадових обов'язків; граматично правильно будувати речення та вести діалог, використовуючи при цьому досвід, одержаний під час вивчення спеціальних дисциплін свого фаху в навчальному закладі[1]. Варто з'ясувати, що **gastroenterologia** - **гастроентерологія** – це розділ медицини, який вивчає органи травної системи (шлунково-кишкового тракту), їх будову та функції, захворювання та методи діагностики й лікування. Походить цей термін від **gastr-**(шлунок), **enter-** (кишечник), **-logia** (наука, вчення).

У процесі діагностики органів травлення та ведення медичної документації використовують такі анатомічні терміни, як глотка - *pharynx*, *ŷngis m*, стравохід - *oesophagus*, *i m*, живіт – *abdomen*, *ŷnis n* (*lapar-*), очеревина - *peritoneum*, *i n*, шлунок - *ventriculus*, *i m* (*gastr-*), печінка - *hepar*, *ŷtis n* (*hepat-*), жовч – *fel*, *fellis n*, (*chole,es f*). Її виробляє структурна одиниця печінки *hepatocytus* – гепатоцит; жовчний міхур – *vesica fellea* (*cholecyst-*); підшлункова залоза– *pancreas*, *ŷtis f*; тонка кишка - *intestinum*, яка складається з трьох відділів: дванадцятипалої - *duodenum*, *i n*, порожньої - *ŷeium*, *i n*, клубової – *ŷilium*, *i n*; товста кишка - *intestinum crassum* також складається з трьох відділів: сліпої – *caecum*, *i n*, з відростком *appendix ŷicis f*, ободової – *colon*, *i n*, прямої – *rectum*, *i n* (*proct-*).

Під час дослідження звертають увагу на фізіологічні та патологічні секрети: *mucilago*, *ŷnis f* слиз, *succus gastricus* - шлунковий сік, *succus pancreaticus* - підшлунковий сік, жовч – *chole,es f*. Методи діагностики належать до групи клінічних термінів. Серед них: *auscultatio*, *onis f* вислухування, *percussio*, *onis f* вистукування, *palpatio*, *onis f* ощупування. Все більшого поширення набувають інструментальні методи обстеження органів ШКТ. Назва методу утворюється за допомогою кінцевого ТЕ іменників I відміни –**scopia** (інструментальний огляд), а назва приладу - завдяки кінцевому ТЕ іменників II відміни – **scopium** (прилад, інструмент): **gastroscopia** –гастроскопія, інструментальний огляд шлунку за допомогою гастроскопа (**gastroscopium**);

colonosopia – колоноскопія, огляд товстої кишки колоноскопом (**colonoscopium**); **rectoromanosopia** - ректороманоскопія, огляд прямої кишки ректороманоскопом (**rectoromanoscopium**).

Значення діагностики для ефективності лікування яскраво демонструє крилатий латинський вислів «*Bene dignoscitur, bene curatur*» (Добре діагностується – добре лікується). **Diagnosis** – діагноз, висновок про характер і суть захворювання - відображається в історії хвороби. Так, назви запальних процесів утворюються за допомогою суфікса – **itis**, наприклад: **oesophagitis** – езофагіт, запалення стравоходу; **gastritis** – гастрит, запалення слизової оболонки шлунка; **enteritis** – ентерит, запалення слизової оболонки тонкої кишки; **colitis** - коліт, запалення слизової оболонки товстої кишки; **proctitis** – проктит, запалення прямої кишки; **peritonitis** – перитоніт, запалення очеревини; **hepatitis** – гепатит, запалення печінки; **cholecystitis** – холецистит, запалення жовчного міхура; **pancreatitis** – панкреатит, запалення підшлункової залози; **duodenitis** – дуоденіт, запалення дванадцятипалої кишки тощо.

У гастроентерології мають місце патологічні процеси, які відбуваються одночасно в декількох органах, наприклад: **gastroenterocolitis** – гастроентероколіт, запалення слизової оболонки шлунка, товстої та тонкої кишки; **cholecystopancreatitis** – холецистопанкреатит, запалення підшлункової залози та жовчного міхура. Також досить розповсюджені виразкові захворювання: **ulcus, eris n виразка: ulcus ventriculi** – виразка шлунка **ulcus duodeni** – виразка дванадцятипалої кишки; та онкологічні процеси: **cancer, cri m рак: cancer ventriculi** – рак шлунка, **cancer hepatis** – рак печінки, **cancer recti** – рак прямої кишки.

ТЕ **-ptosis** (опущення) використовують у разі розміщення органу нижче фізіологічної межі: **gastroptosis** – гастроптоз, опущення шлунка; **cholesycystoptosis** – холецистоптоз, опущення жовчного міхура; **hepatoptosis** – гепатоптоз, опущення печінки; якщо декілька внутрішніх органів – **splanchnoptosis** – спланхноптоз, опущення нутрощів.

Для лікування патологічних процесів органів травлення та профілактики ускладнень застосовують певні групи лікарських засобів, які мають відповідні назви: гастропротектори, гепатопротектори, (лат. protector – захисник); антациди - ЛП, які знижують кислотність шлункового вмісту (грец. anti – проти + лат. acidum – кислота) та інші. Назви ЛЗ мають відповідні частотні відрізки: Gastrocepinum, Gastrophyt, Pancreatinum, Cholosasum, Allocholum, Cholenzymum, Hepabene, Hepatophyt, Enterolum, Proctosanum, Almagel та інші.

Висновки: Отже, медичні терміни латинського та грецького походження використовуються на всіх етапах діагностики, лікування та профілактики захворювання. Термінологічна компетентність - важлива складова професійної компетентності, яка дозволяє вільно спілкуватися з колегами, усвідомлювати значення нових термінів та кваліфіковано виконувати свої функціональні обов'язки.

Список використаних джерел:

1. Ракшанова Г.Ф. Професійна термінологія як засіб формування мовленнєвої компетенції майбутнього фахівця. Міжнародна конференція «Сучасний університет: перспективи розвитку». Черкаси, 2010. С. 125–127.

Матузок А. Е.

ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ ІЗ ЛЕКСЕМАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ТВАРИН

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Дерев'янченко Н. В.

Медична практика завжди широко використовувала продукти тваринного походження. Поява зооморфних метафор у медичній термінології була закономірним наслідком спостережень за свійськими та дикими тваринами. Клінічні терміни даної групи об'єднують назви тварин, частин їх тіла тощо.

Аналіз доступної нам літератури показав, що лінгвістичні аспекти медичної метафори з компонентом зоонімів досліджені недостатньо [1]. Тому

метою нашого дослідження стало вивчення місця зооморфної метафори в практичній медичній термінології.

Нами було опитано 5 практичних лікарів із клінічним досвідом понад 30 років (2 кардіологи, терапевт, невролог та психіатр). Учасникам дослідження було запропоновано згадати якомога більше медичних термінів, пов'язаних із фауною, які застосовуються в клінічній практиці. Загалом учасники експерименту пригадали приблизно 60 термінів, для 48 з яких ми знайшли латинські еквіваленти у відповідних словниках [2].

У набраній базі даних (n=48) можна виділити декілька груп, в яких домінують зооніми.

Латинські клінічні терміни на позначення тварин можна також умовно поділити на дві групи. До першої належать терміни на позначення захворювань, а до другої – терміни на позначення симптомів хвороби.

У ході аналізу було виявлено, що серед термінів на позначення захворювань найбільша кількість вказувала на ссавців (50,00%). Наприклад: вовча паща – *faux lupina*, заяча губа – *labium leporinum* (або *lagocheilia*), бичаче око – *buphthalmus*, бичаче серце – *cor bovinum*, булімія – *bulimia*, вовчак – *lupus*. 18,75% термінів стосувались орнітології (птеригіум – *pterygium* (*pteron* – крило), орнітоз – *ornithosis*). 6,25% проаналізованих термінів пов'язані з водним світом (іхтіоз – *ichthyosis* (*ichthys* – риба)), а членистоногі склали 25,00% (арахноїдит – *arachnoiditis* (*arachno* – павук), арахнодактилія – *arachnodactylia*).

Серед термінів на позначення симптомів також переважали назви ссавців – 53,13% (наприклад: синдром кінського хвоста – *syndromum caudae equinae*, кінська стопа – *pes equinus*, заяче око – *lagophthalmus* (*lagos* – заєць)). Орнітологічних термінів було 40,63%. Наприклад: гусяча шкіра – *cutis anserina*, спотворений апетит – *pica gravidarum* (*pica* – сорока), пташина шпора – *calcar avis*, курячі груди – *pectus gallinaceum*, ритм перепілки – *rhythmus coturnicis*.

Одні терміни констатують факт зовнішньої схожості з тваринами, їх частинами та особливостями їхньої будови (*elephantiasis* – (*elephant* – слон), двоорога матка – *uterus bicornis*, лев'яче обличчя – *facies leonina*) (41,67%), інші

– відображають поведінкові особливості певних тварин (bulimia – (bus – бик), formicatio – (formica – мураха), aegrophonia – (aigos – коза) (37,5%). Треті захворювання безпосередньо пов'язані з тваринами (psittacosis – (psittacus – папуга), pediculōsis – (pedicūlus – воша) (20,83%).

У кожній групі можна виділити підгрупи за превалюючим відношенням до певної медичної галузі. У неврології – 20,83%, у терапії – 16,67%, у інфекціоністів – 12,50%, у генетиці – 12,50%, у психіатрії – 8,30%, у травматології – 6,25%, у інших галузях (офтальмологія, дерматологія, судинна хірургія, стоматологія) – 22,95%. Але цей поділ досить умовний, бо деякі терміни вживаються в декількох галузях.

Такий різновид метафори функціонує як одна з форм концептуальної картини світу і має багатотисячолітню історію. Відомо, що подібна сфера фауни традиційно використовується в якості бази для метафоричного уявлення навколишньої дійсності. Розширення і поглиблення знань про саму людину за допомогою метафоризації тваринного світу – природний етап розвитку людського пізнання. Метафора є одним із видів перенесення лексичного значення за подібністю. Сутність зооморфної метафори полягає в проектуванні тваринного образу на людину, якій приписують зооморфні характеристики [3].

Проаналізувавши 48 термінів, можемо зробити висновок, що клінічна термінологія багата на терміни-метафори. Більшість термінів засновані на зовнішній схожості з твариною, частками їх тіла, особливостями поведінки або їх будовою. Часто терміни-метафори зустрічаються як розмовні, загальноживані слова. Отже, в латинській мові терміни формувалися за подібністю до тварин, їхніх частин тіла або голосу.

Список використаних джерел:

1. Карбовнік І. В. Термін-метафора у субмові медицини (на матеріалі латинських анатомічних та клінічних термінів). *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2014. № 2. т. 16. С. 258–261.
2. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/> (Last accessed: 09.05.2021).

3. Новикова О. М., Скобликова Е. О. Зооморфные метафоры в медицинской терминологии. *Известия Юго-Западного государственного университета. Сер. Лингвистика и педагогика*. 2019. №. (4) 33, т. 9. С. 36–42.

Патинко Є.А.

ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ НОРИЦЬ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Дерев'янченко Н.В.

Нориця (*fistula*, ае, f) – патологічний або штучний канал. Розрізняють зовнішні (з'єднують внутрішні органи зі шкірними покривами) та внутрішні (зв'язують між собою внутрішні органи) фістули. За походженням – природжені (аномалії розвитку плоду) та набуті (абсцес, флегмона і т.д.). Нориці можна вважати одним із видів змертвіння, так як патологічний канал утворюється внаслідок омертвіння тканини. З фістули виділяється рідкий вміст (гній, кров та ін.). Саме слово з'явилося у латинській мові наприкінці XIV століття.

В етимологічному словнику вказано, що слово «фістула» має неясне походження [5]. Імовірно, порівняння можна зробити з «*festuca*» – стебло, солома і, можливо, «*ferula*» (гігантський кріп) від «*ferula*».

Метою нашої роботи є аналіз, класифікація та визначення особливостей латинських назв нориць.

Назви нориць мають таку граматичну структуру:

1. *fistula(f)* + узгоджене означення

або

2. *fistula(f)* + неузгоджене означення

(виражається іменником у родовому відмінку або епонімічна назва)

Розглянемо декілька назв нориць, що мають *першу* граматичну структуру.

Більшість прикметників фістул утворені складанням основ. Це можуть бути лише грецькі, тільки латинські або і грецькі, і латинські основи водночас. Інколи грецькі та латинські терміноелементи однакові.

- Назви норниць, у яких прикметники утворені складанням грецьких основ:

f. gastroduodenalis (gastr-, duoden-), f. bronchohepatica (bronch-, hepat-), f. bronchogastrica (bronch-, gastr-), f. urethrovaginalis (urethr-, vagin-), f. oesophagotrachealis (oesophag-, trache-), f. bronchooesophagea (bronch-, oesophag-).

- Назви норниць, у складі яких прикметники утворені складанням латинських основ:

f. bronchopulmonalis (bronch-, pulmon-), f. uterovesicalis (uter-, vesic-), f. uterorectalis (uter-, rect-), f. vesicouterovaginalis (vesic-, uter-, vagin-), f. vesicovaginalis (vesic-, vagin-), f. vesicorectalis (vesic-, rect-), f. vesicoumbilicalis (vesic-, umbilic-), f. vesicocervicalis (vesic-, cervic-), f. rectopararectalis (rect-, para – грецький префікс на позначення клітковини біля/навколо органа), f. rectovaginalis (rect-, vagin-), f. urethroprostatoctalis (urethr-, prostat-, rect-), f. urethrorectalis (urethr-, rect-), f. ureterovaginalis (ureter-, vagin-), f. cervicovaginalis (cervic-, vagin-) ...

- Назви норниць, де прикметники утворені складанням грецьких і латинських основ:

f. aortopulmonalis (aort-, pulmon-), f. arteriovenosa (arteri-, ven-), f. coronariocardialis (coron-, cardi-), f. coronariogastrica (coron-, gastr-), f. enteroumbilicalis (enter-, umbilic-), f. parametrio-vesicalis (para – грецький префікс на позначення клітковини біля/навколо органа, metr-, vesic-), f. salpingovesicalis (salping-, vesic-), f. gastrointestinalis (gastr-, intestin-) ...

Деякі прикметники у назвах фістул мають одну основу, наприклад: f. dermoidea, f. biliaris, f. intestinalis, f. vaginalis, f. transitoria, f. pleuralis, f. epithelialis... У значенні «належність до основи» у цих термінах виступають суфікси -ide-, -al-, -ar-.

Знаходимо лише декілька назв нориць, що мають граматичну структуру «іменник + неузгоджене означення»:

f. ani, f. glandulae Cooperi, f. auris externaе, f. ligaturae, f. colli.

Більшість термінів вказують на локалізацію нориці, однак є і ті, що вказують на характер її утворення (f. acquisita, f. postoperativa, f. congenita, f. traumatica, f. artificialis), визначають особливості її вмісту (f. purulenta, f. ligaturae, f. liquoris, f. faecalis).

Проаналізувавши латинські назви нориць, можна зробити висновок: у своїй більшості назви фістул утворюються за моделлю «іменник + узгоджене означення», що виражене прикметником, утвореним за допомогою основокладання, лише декілька назв є термінами з неузгодженим означенням.

Список використаних джерел:

1. Практичне керівництво Всесвітньої гастроентерологічної організації (ВГО-OMGE), 2007: дивертикулярна хвороба. URL: <http://msvitu.com/archive/2010/july/article-2.php> (дата звернення: 27.04.2021)
2. Скрипниченко Д. Ф. Хірургія: Підручник. – 4-е вид., випр. і доповн. Київ: Вища шк., 1992. 581 с.
3. Сучасні аспекти лікування тонкокишкових нориць. URL: <http://www.asz.org.ua/index.php/library/tematichni-ogljadi/abdominalna-hirurgija/298-suchasni-aspekti-likuvannja-tonkokishkovih-noric.html> (дата звернення: 05.05.2021)
4. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: у 4 томах. Том 2. Е–Н / укладачі Л.І. Петрух, І.М. Головка. К.: ВСВ «Медицина», 2013. 744 с.
5. Online etymology dictionary. URL: https://www.etymonline.com/search?q=fistula&ref=searchbar_searchhint (дата звернення: 10.05.2021)

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ТРАВНОЇ СИСТЕМИ (ЛАТИНСЬКА ТА АРАБСЬКА МОВИ)

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Литовська О. В.

Розвиток арабської мови, науки і культури нерозривно пов'язаний із розквітом Арабського Халіфату. Ця держава зіграла величезну роль у світовій історії, зробивши неоціненний внесок у розвиток медицини, астрономії, історії та інших наук. У добу халіфату арабське мовознавство досягло великих успіхів, адже, спираючись на досягнення індійських і грецьких філологів, арабські вчені досліджували власну мову і створили детальний опис її фонетики, морфології та лексики. Тож історія арабської мови має тісні зв'язки з латинською та давньогрецькою.

За Белкінім В.М головною особливістю класичної арабської мови, є наявність повністю асимільованих та засвоєних лексичних одиниць, а сучасної – неповний та незакінчений процес асиміляції лексичних одиниць [1].

Одним із поштовхів для засвоєння іншомовних лексем був стрімкий розвиток медичного знання. Зв'язок між медичною латиною та арабською мовою можна прослідкувати на прикладі праць арабських та латинських вчених. У роботі Аль-Разі «Всеохоплююча книга з медицини» або «Аль-Хаві» подано детальний історичний огляд розвитку медицини античності та раннього середньовіччя. Арабські вчені-медики не просто переказали грецький і латинський досвід, а додали власні пояснення, характерною рисою яких була схильність до експериментальних і якісних досліджень. В епоху бурхливого розвитку медицини арабська мова змогла дуже точно описати медичні терміни, які відзначаються високим ступенем вмотивованості й є семантично прозорими, відобразити у назвах різноманітні конкретні значення та ступінь небезпеки, тяжкості перебігу хвороб і багато іншого одночасно [8].

Досить швидко розпочався зворотній процес - запозичення арабського досвіду європейцями. Показовою у цьому плані є книга Ібн Сіні «Закон», яка була орієнтиром в європейських медичних школах протягом багатьох сторіч до початку сучасної епохи. Араби, як і Візантія, зберегли науковий спадок давніх Греції та Риму та передали його Західній Європі. Так, Костянтин Африканський у середньовіччі, перекладав багато арабських медичних праць на латину, що сприяло більш досконалому вивченню медицини і її розвитку в опорі на взаємовплив Східної та Західної традиції [3].

Сьогодні кількість арабомовного населення у світі неупинно зростає, що відзначається у збільшенні впливу арабської мови у різноманітних галузях науки і культури. Разом із цим виникає такий мовний конфлікт, за якого арабомовні намагаються навчатися інтернаціональними мовами, відрікаючись від власної. Через це з'являються проблеми пошуку власне арабських наукових джерел і виникають складнощі в адаптації овних систем.

Об'єктом аналізу постали 43 терміни на позначення органів травної системи за останнім виданням Terminologia Anatomica [9]. Для перекладу використовувалися перекладні словники та арабомовні лінгвістичні та медичні довідники [2,4,7,9,10].

У ході роботи виявилось, що прямих запозичень з латини у арабську або з арабської у латину не має. Однак в обох мовах є слова давньогрецького походження. Це : بلعوم – pharynx, القولون – colon; بنكرياس – pancreas; سمحاق – peri; قعر المعدة – fundus gastris. [6]

Терміни на позначення ободової кишки та підшлункової залози мають схоже звучання в арабській і латинській мовах.

Арабська мова описується як похідна мова, оскільки вона походить один від одного, перетворюючи терміни на різні структурні похідні. Аналізувати значення арабських термінів дуже складно, адже кожне слово має сотні значень. Окрім складних правил для пояснення кожної частини слова, є спеціалізовані знаки на літерах, які змінюють вимову і відтак - змінюють

значення слова. Наприклад, البَوَّاب (pars pylorica) має ще 30 значень, а слово الصائم (jejunum) - приблизно 150 [5].

Необхідно відзначити, що деякі з цих значень близькі за семантикою до аналогічних латинських термінів. Так, caecum (лат. сліпий): الأَعْوُرُ - одноокий; rectum (лат. прямий) - المستقيم: випрямлення органів; jejunum (лат. голодний) - الصائم: людина, що голодує; lingua (лат. язик та мова) - اللسان: язик, мова; pharynx (лат. горло, отвір труби) - البلعوم - проковтнутий. Однак є й терміни, де нові значення суттєво відрізняються: duodenum (лат. дванадцять) - عَفَج: бити.

В плані морфології та структури термінів нами було виявлено, що більшість слів у латинській та арабській мовах мають подібну будову.

У ході дослідження ми виявили деякі неспівпадіння родів іменників: stoma-ж. р. الفم - ч. р.; lingua- ж.р., اللسان- ч. р.; fauces- ж. р. الحَلْق - ч. р.; cardia- жіночий, الفؤاد - ч. р. Простежується така закономірність, що латинські іменники жіночого роду, а арабські – чоловічого. Але є й випадки коли роди співпадають: pharynx/البلعوم-ч. р.; oesophagus/المريء-ч. р.; gaster/المعدة-ж. р.

Проаналізувавши медичні терміни, ми визначили, що майже завжди число співпадає: dentes/الأسنان - pluralis. Однак і тут є винятки: periodontium-singularis/دواعم السن –pluralis. fauces-pluralis/الحَلْق - singularis.

Іменникам у латинській мові відповідають іменники в арабській: stoma/الفم ; dentes/الأسنان ; lingua/اللسان ; pharynx/البلعوم ; fauces/الحَلْق ; oesophagus/المريء ; gaster/المعدة ; cardia/الفؤاد ; duodenum/العفج ; jejunum/الصائم ; ileum/اللفائفي ; caecum/الأعور ; colon/القولون; rectum/المستقيم; hepar/الكبد; pancreas/البَنْكْرِيَّاس .

Поєднання іменника з іменником: cavitas oris/جَوْفُ الفَم; fundus gastris/ قاع المعدة ; corpus gastris/جسم المعدة.

Іменник з прикметником: intestinum tenue/المِعَى الدَّقِيق; intestinum crassum/المِعَى الغَلِيظ; glandulae salivariae/الغدد اللعابية; ductus cysticus/القَنَاة المَرَارِيَّة; ductus biliaris/قناة الصفراء.

Іменник у називному з іменником у родовому та прикметником у називному: pars sinistra hepatis/الجزء اليسري للكبد;pars posterior hepatis/الجزء السفلي

pars dextra hepatis/للکبد; الجزء اليميني للکبد; pars nasalis pharyngis/الجزء البلعومي الانفي; الجزء البلعومي الفموي/oralis pharyngis; الجزء البلعومي السفلي/الحنجري/; pars laryngea pharyngis/الجزء البلعومي السفلي/الحنجري/.

Іменник у називному з двома прикметниками у називному: ductus hepaticus communis/القناة الكبدية الأصلية; glandulae salivariae majores/الغدد اللعابية; glandulae salivariae minores/الغدد اللعابية الصغيرة.

Під час роботи були виявлені терміни з різною кількістю слів: periodontium-دواعم السن (2 іменника: підтримувачі зуба); pars nasalis pharyngis (прикметник-носова الانف іменник-глотка البلعوم); ductus biliares extrahepatici (ім.-печінка خارج الكبد-за чимось прикм.-жовчні الصفراوية ім.-каналі القنوات); pancreas- (прикм.-слинна اللعابية прикм.-черевна البطنية ім.-залоза الغدة)-діалектний переклад.

Отже, із 43 термінів: 2 мають схоже звучання, 5 давньогрецького походження, всі 43 мають декілька значень, іменниками передаються 16, поєднання іменник+прикметник 5, іменник + іменник 3, Іменник у називному з двома прикметниками 2, іменник у називному з іменником у родовому та прикметником у називному 7 числа співпадають в 41; структурно співпадають 36, відрізняються 7 термінів.

Медична термінологія в двох базових для медичних традицій Сходу і Заходу мовах має суттєві відмінності. Однак, є й спільні елементи на рівні значень та будови слів. Враховуючи конфлікт між рідною для арабомовних студентів мовою та мовою навчання, ми дійшли висновку, що було б доречним проводити аналогії, звертаючись до арабської мови.

Необхідною умовою для цього є створення суто професійних довідників для вивчення і роботи із арабською-латинською-українською медичною термінологією, на сам перед, для того щоб українські та арабські студенти та медичні працівники могли б співпрацювати та уникнути мовного конфлікту.

Вважаємо, що наше дослідження повинно покласти початок для подальшого дослідження аналогій між арабською і латинською в плані медичної термінології. У наш час цей напрямок постає перспективним та актуальним як для студентів, так і для викладачів.

Для полегшення опанування медичною термінологією латинського походження для арабомовних студентів ми пропонуємо долучення їх до роботи над аналогічними темами, адже практика найважливіше у засвоєнні будь-яких знань.

Список використаних джерел:

1. Белкин В. М. Арабская лексикология. – М.: Наука, 1975. – 200 с
2. Онтологичний словарь. URL:<https://ontology.birzeit.edu/>
3. Белджуді С.Т. Лексико-семантичні аспекти перекладу англomовної академічної лексики арабською мовою : дис.... д-ра с.-г. наук : Київськ. нац. лінгвіст. ун-т Київ. – 2019. 27с.
4. Русско-латино-арабский медицинский словарь / [сост. Г. Т. Арсланян, Я. И. Шубов]. М. : Народная академия культуры и общечеловеческих ценностей, 1993. – 768 с.
5. ترجمة المصطلح الطبي كتاب الألم المزمن لرتشارد توماس ترجمة ج.ب الخوري نموذجاً مذكرة URL: <http://mohamedrabeea.net/library/pdf/0221d743-e4c0-4d3f-b3dd-4b86d30ba1b6.pdf> (дата звернення:29.04.2021)
6. مشروع المصطلحات الخاصة بالمنظمة العربية للترجمة إعداد الدكتور هيثم الناهي الأنسة هبة شر URL: https://www.aot.org.lb/Attachments/Attachment44_107.pdf (дата звернення: 01.05.2021)
7. معجم المعاني الجامع. URL: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/>
8. Arabic Origin of Medical Terms الجذور العربية في المصطلحات الطبية Ahmed-Refat Refat Professor at Zagazig University: веб-сайт. URL: <https://www.slideshare.net/AhmedRefat/arabic-origin-of-medical-terms>(дата звернення: 01.05.2021)
9. FIPAT, Terminologia Anatomica, Second Edition. Part III, Chapter 5: Digestive system, pp. 126-137. URL: <https://fipat.library.dal.ca/>
10. The Unified Medical Dictionary. URL: <https://umd.emro.who.int/whodictionary>

ЛАТИНСЬКІ КОРЕНІ У КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СЕРЦЕВО-СУДИННОЮ СИСТЕМОЮ

Харківський національний медичний університет

Керівник: канд. філол. н., доц. Литовська О.В.

Латинська мова у медицині традиційно використовується в анатомічній, клінічній та фармацевтичній термінології. У сучасності лікарям дуже важливо розуміти значення термінів, для того щоб швидко діагностувати захворювання або призначити дослідження та процедури. Для цього потрібно розуміти значення певних терміноелементів. Особливістю саме клінічної термінології є вживання терміноелементів грецького походження. Однак усе частіше зустрічаємося із новими термінами-гібридами, де в одному слові поєднуються грецькі та латинські корені.

Мета цієї роботи проаналізувати терміни, до структури яких входять латинські та грецькі корені, виявити їх особливості та розтлумачити їх

У ході роботи було зроблено вибірку термінів-іменників із тлумачних та енциклопедичних медичних словників [1; 2; 3].

Латинськими коренями, які входять до складу складних клінічних термінів є: atrio- (atrium-передсердя), ventricul- (ventriculus-шлуночок), vas- (vas-судина), valvul- (valvula клапан), vena- (те, що відноситься до вен).

За значеннями терміни можна поділити на дві групи: назви патологій та позначення хірургічних або діагностичних втручань.

Патології. Atriomegalia (atrio- + грец. megas великий) - різке збільшення лівого передсердя, обумовлене його дилатацією. Ventriculocardioanastomosis (ventriculo- + грец. kardia серце + anastomosis) - стеноз правого атріовентрикулярного отвору - порок серця: звуження правого передсердно-шлуночкового отвору. Vasopathia (vas + грец. pathos страждання, хвороба) - хвороба судин. Valvulitis (valvul-+-itis-запалення)- запалення тканин, що

утворюють клапани серця. Vasculitis (лат. vasculum зменш. від vas + -itis) - запалення стінок кровоносних судин.

Хірургічні втручання. Atrioseptopexia (septum atriale - атріосептальний + грец. pexis-прикріплення) - хірургічна операція закриття дефектів міжпередсердної перегородки. Ventriculocavostomia (ventriculo-+ анат. vena cava-порожниста вена +грец. stoma отвір) - хірургічна операція відведення цереброспінальної рідини з бокового шлуночка головного мозку в верхню порожнисту вену за допомогою штучної дренажної клапанної системи. Ventriculoseptopexia (ventriculo- + лат. septum перегородка + грец. pexis прикріплення) - хірургічна операція закриття дефекту міжшлуночкової перегородки серця. Venotomia (veno + грец. tome розсічення) - широке розсічення просвіту вени, напр. для видалення тромбу. Venaesectio (vena- + лат. sectio розсічення, розтин) - розтин просвіту вени розрізом для введення в неї голки, канюлі або катетера. Valvulographia (valvulo- + грец. grapho писати, зображати) - метод дослідження рухів клапанів серця при допомозі безперервної ультразвукової локації. Valvulotomia (valvulo- + грец. tome розріз, розтин) - загальна назва хірургічних операцій розсічення зрощених стулок серцевих клапанів. Vasoligatura (vaso- + ligatura) - 1) перев'язка кровоносної або лімфатичної судини; 2)хірургічна операція перев'язки сім'явивідної протоки. Vasoconstrictio (vaso- + лат. constrictio стягування, звуження) - зменшення просвіту кровоносних судин, обумовлене тимчасовим підвищенням тону судинної стінки. Vasocardiographia (vaso-+ cardio-+ graphia) - рентгенологічне дослідження серця і магістральних судин після введення в кровоносне русло контрастної речовини.

У ході аналізу було виявлено, що деякі латинські корені використовуються у двох значеннях. Так, терміноелемент vas- (судина), окрім серцево-судинної системи (vasopathia, vasoconstrictio) може вказувати на статеву або лімфоїдну системи. Так, у терміні vasoligatura – vas означає лімфатичну судину або сім'явивідну протоку, а ligatura - перев'язка.

Терміоелемент *ventricul*-шлуночок, може вказувати на серцево-судинну систему (*ventriculoseptopexia*) та може входити до складу термінів, що позначають процедури, які застосовують до визначення стану нервової системи, наприклад *ventriculocavostomia* - *ventricul*- - шлуночок головного мозку.

Деякі латинські терміоеlementи мають грецькі еквіваленти, що призводить до появи термінів-синонімів. Так латинський терміоелемент *sectio*- (розсічення), має грецький синонім *tome* [2]: *venotomia* та *venaesectio*. Латинський корінь *veno*- має грецький еквівалент *phleb*-: *venotomia* та *phlebotomia*. Синонімами є *angiitis* та *vasculitis*, які позначають запалення судин.

Отже, проаналізувавши вище наведену інформацію, було виявлено: термінів на позначення хірургічних втручань з латинськими коренями дещо більше ніж патологій. Окрім загальних назв органів, у термінах використовуються частини назв окремих анатомічних одиниць (*septum atriale*, *vena cava*) для уточнення місця втручання.

Низка латинських коренів використовується на позначення органів різних систем. Унаслідок паралельного використання грецьких та латинських коренів виникає повна синонімія у клінічній термінології.

Розуміючи тлумачення латинських терміоеlementів, лікарі вільно розмовляють з колегами. Це потрібно враховувати студентам-медикам – щоб стати кваліфікованим спеціалістом, потрібно вільно володіти латинською термінологією. Саме тому перспектива вивчення термінології залишається актуальною.

Список використаних джерел:

1. Ілюстрований Медичний словник Дорланда : в 2-х т. Т. 2. М – Z. Гол. ред. : П. Джуль, Б. Зіменковський. Українське видання з 29 американського видання. Львів : Наутілус, 2003. 1334 с.
2. Энциклопедический словарь медицинских терминов / под ред. В. И. Покровского. Москва, 2001. 650с.
3. Stedman's Medical Dictionary. 28th ed. Stedman's, 2006. 2169 p.

THE USE OF MODERN WEB RESOURCES IN THE STUDY OF MEDICAL EPONYMS

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Лисанець Ю.В.

Eponym is derived from the name of a person who was somehow associated with the discovery or invention of a certain phenomenon [4]. Eponyms are widely used in the sublanguage of medicine, and the significance of appropriate mastering of this layer of medical terminology is undeniable [1]. However, previous studies have demonstrated that eponyms can cause confusion and pragmatic imprecision, since “they can be easily misspelled, erroneously used or misunderstood” [3: 227]. Hence, it is indispensable to pay due attention to the study of eponymous terms in order to minimize and avoid mistakes in their use. In particular, we recommend to study the historical background of eponyms, as well as potential errors in their spelling and translation [1]. For instance, there is a group of eponyms, which previously stemmed from the surnames of physicians who were involved in the Nazi crimes and therefore are currently eradicated [3]. Gender issue of eponymous terms constitutes yet another significant aspect in this context since one’s ignorance of an inventor’s or a discoverer’s sex may also result in the incorrect use and translation of medical eponyms [3]. Hence, the search for modern tools and methods for the study of eponyms in the process of training medical students is relevant. In particular, many well-developed and interactive web resources are currently available on the Internet. Therefore, the present research aims to examine the potential of contemporary online dictionaries and databases, devoted to the issue of medical eponyms. We will analyze their advantages and shortcomings in terms of helping medical students to master the abovementioned training material.

A Dictionary of Medical Eponyms at www.whonamedit.com aims “to present a complete biographical survey of all medical eponyms” [4]. As one can observe, the dictionary has a broad focus, covering numerous aspects of eponymous terms,

including the country of an inventor's or a discoverer's origin, alphabetical list of people, alphabetical list of eponyms, alphabetical list of women, etc. Hence, it is possible to search for necessary eponyms, as well as to look for the surnames of prominent researchers and physicians alphabetically. Moreover, one can analyze the national features of eponymous nomination by analyzing the prevalence of these terms by country. In addition, it is very convenient to observe the contribution of women to the development of medicine and science. Furthermore, at present, the dictionary features the rubrics "Newest people" and "Newest eponyms", which allows us to trace the latest tendencies in the development of eponymous nominations. Besides, the web resource also provides an everyday update on the dates of birth of people who gave name to medical eponyms, as well as a "Featured person" rubric with relevant links to the dictionary's entries. In such a manner, medical students can expand their professional outlook and memorize important information as to the formation of modern medical terminology. It is necessary to point out that the dictionary is now being constantly developed and updated. However, it still lacks the lists of eponyms by specialty, which hopefully will be added in the nearest future. With such a distribution of eponymic terms, a medical student would get an opportunity to learn more about a specialty, which they have chosen as their major. Yet, this shortcoming can be easily mitigated by addressing other, more specialized web resources, such as the *Hall of Eponyms* by The British Association of Urological Surgeons [2]. This database provides an alphabetical list and brief notes on the eponymous names in surgery and urology, with relevant links to other information resources for further reading.

Thus, the analysis of available contemporary online dictionaries and databases specializing in medical eponyms revealed their significant potential in terms of developing students' awareness of eponymous terms, their memorizing, correct use and translation, as well as deepening students' understanding of the origin, historical background and social aspects of these terminological units. It is our belief that web resources devoted to eponyms in the English medical terminology require further in-depth study, which constitutes the prospects for our research.

References:

1. Bieliaieva O.M., Synytsia V.H., Lysanets Y.V. Pharmaceutical Terms with Onomastic Component: Quantitative, Structural and Lexico-Semantic Analysis. *Wiadomości Lekarskie*. 2018. Vol. 71. Nr.1. cz.II. P. 217–221.
2. Hall of Eponyms: The British Association of Urological Surgeons Eponyms [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.baus.org.uk/museum/106/hall_of_eponyms
3. Lysanets Yu.V., Havrylieva K.H. Medical eponyms as a subject of controversies in the modern terminology studies. *Актуальні проблеми сучасної медицини*. 2017. Т. 17, Вип. 4(1). С. 225-227
4. Whonamedit? A Dictionary of Medical Eponyms [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.whonamedit.com>

Ціколія Н.З.

СВОЄРІДНІСТЬ ЗНАЧЕНЬ КОРЕНІВ -GNATH- ТА -GENY- У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н., доц. Литовська О. В.

Своєрідність значень коренів -gnath- та -geny- у медичній термінології є невід'ємною частиною програми підготовки кваліфікованих лікарів, існує безліч термінів і значень даних коренів, кожен з яких має своє значення і використовується у певній сфері/

Актуальність роботи. Щелепи - один з основних об'єктів роботи стоматолога. Саме тому стоматологи, зокрема щелепно-лицьові хірурги – мають розуміти усі термінологічні тонкощі у даній сфері. Важливо розуміти і свідомо користуватися професійними термінами, аби грамотно поставити діагноз і надалі лікувати хворобу, або виявити патологію і обрати коректні методи для її лікування.

На матеріалі термінологічних словників [1; 2; 3] було проаналізовано 33 терміни, до складу яких входять грецькі корені gnath- та geny-.

У ході роботи ми виокремили такі групи: 1) терміни, пов'язані із патологіями та лікуванням щелеп; 2) терміни з іншим значенням.

Зупинимося детальніше на найчисленнішій першій групі та розглянемо терміни та особливості їхні значень.

1a) gnath у значенні верхня щелепа у термінах, що вказують на аномалії розвитку.

Gnathoschisis (schisis – роздвоєння) – розщеплення альвеолярного відростка верхньої щелепи внаслідок незрощення в ембріональному періоді верхньощелепного та середнього носового відростків. Cheilognathouranoschisis (cheil – губа; ouran – піднебіння) та синонім cheilognathopalatoschisis (palat – піднебіння) – розщелина губи з розщепленням верхньої щелепи та піднебіння. Micrognathia (micro – малий) – малі розміри верхньої щелепи. Prognathia (pro – рух вперед) – виступання верхньої щелепи вперед. Retrognathia (retro – розташований позаду чогось) – зсув верхньої щелепи в кінці при її нормальних розмірах. Orthognathismus (orto- пряме розташування чого-небудь) – морфологічна особливість людини в порівнянні з приматами: відсутність сильного виступання верхньої щелепи допереду.

1b) Geny- у значенні нижня щелепа входить до складу позначень аномалій розвитку нижньої щелепи та прикусу.

Macrogenia – надмірно велика нижня щелепа. Microgenia – малі розміри нижньої щелепи. Progenia – виступання нижньої щелепи вперед (у порівнянні з верхньою) внаслідок її надмірного розвитку. Retrogenia – зсув нижньої щелепи назад при її нормальних розмірах.

Аномалії прикусу: opisthogenia (opisto – дорсальний), що характеризується заднім (дистальним) становищем нижньої щелепи, та orthogenia (orto – прямий) – прикус, при якому верхні і нижні передні зуби знаходяться в одній фронтальній площині.

1c) Gnath на загальне позначення щелепи

Agnathia (a- відсутність) – повна відсутність верхньої або нижньої щелепи. Apertognathia (aperto- відкритий) – відкрита деформація прикусу, тип неправильного прикусу, що характеризується передчасним заднім прикусом і відсутністю переднього прикусу. Gnathostatica (states стоїть, встановлений) в ортодонтичній діагностиці – технічна процедура орієнтування зубного ряду на певні орієнтири черепа. Orthognathia – прикус при якому верхні передні і бічні зуби перекривають однойменні нижні. Polygnathia (poly-багато) – подвоєння частини або всього альвеолярного відростка щелепи. Прилад, за допомогою якого визначається положення зубощелепної системи по відношенню до трьох основних площин черепа, називається гнатостат. Gnathodinanometer (gnatho- + dinamometr) – прилад для вимірювання зусиль, що розвиваються жувальною мускулатурою при стисненні зубів; застосовується для визначення чутливості пародонту до функціональної навантаженні.

1d) Gnath- у значенні нижня щелепа/

Epignathia (epi-нижня щелепа) – подвоєна нижня щелепа. Brachygnathia (brachy-короткий) – аномалія розвитку: недорозвинення нижньої щелепи. Cheilognathoglossoschisis – супутній стан розщеплення нижньої щелепи та нижньої губи та роздвоєння язика.

2) терміни з іншим значенням

2a) Gnath- та genu- входять до складу назв краніометричних точок: gnathion - найнижча точка тіла нижньої щелепи по медіальній лінії, - та genion - найбільш виступаюча точка на підборідді.

2b) Gnath- у назвах аномалій розвитку плоду.

Desmiognathus (dicephalus parasiticus) (des – рух донизу) плід з паразитичною головкою, прикріпленою до щелепи або шиї; myognathus (my- м'яз нерівний сполучений близнюк, у якого рудиментарна головка паразита прикріплена до нижньої щелепи аутозита лише м'язами та шкірою; Dignathus (di – два) – плід з вадами розвитку з подвійною нижньою щелепою.

2c) Gnath- у назвах паразитів та спричинених ними хвороб.

Gnathosoma (грецьк. soma – тіло) - передня ділянка тіла у кліщів. Назви різновидів паразитів: Gnathostomatidae (stomat- ротова порожнина) – гельмінти (gnathostomosis – гельмінтоз, який викликають відповідні личинки), Linognathidae (linon – нитка) –смоктальні воші, Gnathobdellidae (bdellida – п'явка) – щелепні п'явки. Labidognatha - (labid - кліщі) – аранеоморфні павуки.

2d) Geny у значенні підборіддя у терміні genioplastica – хірургічна корекція кісткового контуру підборіддя.

У результаті аналізу ми дійшли висновків, що корені gnath- та geny використовуються у таких галузях медицини, як стоматологія, клінічна медицина, травматологія, хірургія та терапія, паразитологія, ембріологія, патологія.

Найбільш продуктивним є корінь gnath у значенні верхня щелепа (7 термінів), а також на загальне позначення щелепи (5 термінів). Цікаво, що корінь gnath- поступово перебирає на себе значення «нижня щелепа» (3 терміни). У термінах на позначення аномалій розміру та положення щелеп gnath та geny вживаються у первинній семантиці. Майже в усіх випадках, коли gnath- позначає «щелепа», терміни вказують на різновиди прикусу або ортодонтію. Разом із тим патології прикусу можуть містити і корінь geny- (orthogenia, opistogenia). Саме корінь gnath- входить до назв хірургічних та діагностичних втручань. У нестоматологічних термінах зв'язок з первинними значеннями щелеп зберігається, а знання сенсу даних терміноелементів допомагає у розумінні назв паразитів або аномалій плоду. Так, у паразитів gnath- вказує на морфологічні особливості (три щелепи у щелепних п'явок), а аномалії плоду знаходяться у щелепній ділянці.

Стоматолог повинен знати особливості значень цих коренів і розуміти специфіку їх застосувань у професійній термінології.

Список використаних джерел:

1. Ілюстрований Медичний словник Дорланда : в 2-х т. Т. 2. М – Z. Гол. ред. : П. Джуль, Б. Зіменковський. Українське видання з 29 американського видання. Львів : Наутілус, 2003. 1334 с.

2. Энциклопедический словарь медицинских терминов / под ред. В. И. Покровского. Москва, 2001. 650с.

3. Stedman's Medical Dictionary. 28th ed. Stedman's, 2006. 2169 p.

Цимбал М. М.

УЖИВАННЯ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТА «-LYS-» У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Дюрба Д. В.

Сучасна медична термінологія базується на греко-латинській лексиці. Як відомо, кожне слово побудовано з певних окремих частин, які називають «терміноелементами». Терміноелемент – це «словотворчий структурний елемент клінічного терміна, який має фіксоване значення і написання» [1]. Метою нашого дослідження було проаналізувати клінічні терміни, які містять у своєму складі ТЕ «-lys-». Загальноприйнятим значенням терміноелемента «-lys-» є «руйнування, розпад». Але, дослідивши слова, складовою частиною яких є даний ТЕ, з'ясували, що тлумачень набагато більше. Виокремлені терміни можна розподілити на такі семантичні групи за значенням:

1. Терміни, що пов'язані з руйнуванням, розчиненням, розпадом клітинних елементів, клітин, тканин в організмі людини. Зокрема: *hydrolysis* (гідроліз; hydr- + -lysis) – «реакція розкладання речовини за участю води; в організмі гідроліз є однією з основних реакцій обміну жирів, білків, вуглеводів і нуклеїнових кислот.» [2]; *histolysis* (гістоліз; hist- + -lysis) – «руйнування тканин шляхом їх розплавлення протеолітичними ферментами тканинного або бактеріального походження» [2].

Наприклад: *acantholysis* (акантоліз); *apophyseolysis* (апофізеоліз); *autolysis* (аутолізис); *acroosteolysis* (акроостеоліз), *acroosteolysis familiaris*; *glycogenolysis* (глікогеноліз); *glycolysis* (гліколіз); *dactylolysis spontanea* (спонтанний дактілоліз); *desmolysis* (десмоліз); *lysis* (лізис); *oligodendrolysis* (олігодендроліз);

osteochondrolysis (остеохондроліз); *periodontolysis* (періодонтоліз); *plasmolysis* (плазмоліз); *polyalveolysis* (поліальвеоліз); *epidermolysis bullosa congenita* (природжений булезний епідермоліз); *epiphyseolysis* (епіфізеоліз); *spondylolysis* (спонділоліз); *thrombocytolysis* (тромбоцитоліз); *fibrillolysis* (фібріллоліз); *fibrinogenolysis* (фібриногеноліз); *fibrinolysis* (фібриноліз); *chromatolysis* (хроматоліз); *elastolysis* (еластоліз).

2. Терміни, що пов'язані з розкладанням, розчленуванням клітинних елементів в організмі людини. Зокрема: *analysis* (аналіз; *ana-* + *-lysis*) – «операція уявного або реального розчленування цілого (речі, властивості, процесу) на складові частини, що виконується в процесі пізнання або предметно-практичної діяльності людини» [2].

Наприклад: *autolysis* (аутоліз); *autoproteolysis* (аутопротеоліз); *zonulolysis* (зонульоліз); *caryolysis* (каріоліз); *keratolysis neonatorum* (кератоліз новонароджених); *myolysis* (міоліз), *myelinolysis centralis pontis*; *myocytolysis* (міоцитоліз); *necrolysis epidermalis toxica*; *osteolysis* (остеоліз); *pneumolysis* (пневмоліз); *chromolysis* (хромоліз); *cytolysis* (цитоліз); *radiolysis* (радіоліз); *stromolysis* (стромоліз); *stromatolysis* (строматоліз); *osteolysis traumatica massiva*.

3. Терміни, що пов'язані з розв'язанням, звільненням органів, тканин в організмі людини.

Зокрема: *apicolysis* (апіколіз; *apic-* + *-lysis*) – «хірургічна операція звільнення верхівки легені від зрощень» [2].

Наприклад: *angiolysis* (ангіоліз); *arthrolysis* (артроліз); *cardiolysis* (кардіоліз); *caudolysis* (каудоліз); *meningocaudolysis* (менінгокаудоліз); *meningolysis* (менінголіз); *meningomyelolysis* (менінгомієлоліз); *meningoradicomyelolysis* (менінгорадікомієлоліз); *meningoencephalolysis* (менінгоенцефальололіз); *metaepiphyseolysis* (метаепіфізеоліз); *myotenolysis* (міотеноліз); *neurolysis* (невроліз); *onycholysis* (оніхоліз); *pericardiolysis* (перікардіоліз); *endoneurolysis* (ендоневрооліз); *salpingolysis* (сальпінголіз); *tenolysis* (теноліз); *ureterolysis* (уретроліз); *phlebolysis* (флеболіз); *paralysis*

(параліч); *pseudoparalysis* (псевдопараліч); *syndromum paralysis centra lis*; *taboparalysis* (табопараліч).

4. Терміни, що стосуються діалізу. *Dialysis* (грец. розкладання, відділення) – «метод очищення колоїдних розчинів і розчинів високомолекулярних речовин від низькомолекулярних домішок, заснований на властивості деяких мембран пропускати тільки речовини з малою молекулярною масою» [2]. Наприклад: *vivodialysis* (віводіаліз); *gastrodialysis* (гастродіаліз); *haemodialysis* (гемодіаліз); *iridodialysis* (іридодіаліз); *lymphodialysis* (лімфодіаліз); *cyclodialysis* (циклодіаліз); *retrocyclodialysis* (ретроциклодіаліз); *trepanocyclodialysis* (трепаноциклодіаліз).

5. Терміни, що стосуються гемолізу. *Haemolysis* (гемоліз; haem- + -lysis) – «руйнування формених елементів крові та плазми з виходом складових частин в організм людини» [2].

Наприклад: *haematolysis* (гематоліз); *haemoglobinolysis* (гемоглобіноліз); *leucolysis* (левколіз); *leucocytolysis* (левкоцитоліз); *plasmolysis* (плазмоліз); *erythrocytolysis* (еритроцитоліз).

Таким чином, використання терміноелемента «-lys-» є досить поширеним (88 термінів). Цей терміноелемент має досить великий спектр значень: «руйнування, розчинення, розпад» – 31,9 %; «розкладання, розчленування» – 20,5%; «розв'язання, звільнення» – 28,4%; «стосується діалізу» – 11 %; «стосується гемолізу» – 8,2%. Тобто, можна стверджувати, що найпоширенішим значенням « lys-» є «руйнування розчинення, розпад» та «розв'язання, звільнення».

Список використаних джерел:

1. Латинська мова та медична термінологія. Частина II. Клінічна та фармацевтична термінологія (для студентів медичних факультетів) : метод. Матеріали до практ. Занять для студентів / упор. Н. В. Дерев'янченко, О. В. Литовська. Харків: 2021. 95 с.

2. Покровський В. І. . Енциклопедичний словник медичних термінів. Медицина. 2005. С. 3–1500 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://http://read.newlibrary.ru/read.php/pdf=14624.2>

Чирашна С. А.

СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ СУФІКСІВ ПРИКМЕТНИКІВ У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Харківський Національний Медичний Університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Лозенко В. В.

Суфіксація є одним з найпоширеніших засобів термінотворення. Актуальність вивчення специфіки вживання суфіксів прикметників зумовлена важливістю категоризації закономірностей у термінотворенні в сучасній латинській медичній термінології.

Метою даної роботи є дослідження найвживаніших суфіксів прикметників латинської медичної термінології.

У ході дослідження було проаналізовано 164 лексеми латинської термінології медицини. Термінологічну базу дослідження складають медичні Україно-Латинські словники.[1;2] У ході наукового пошуку було з'ясовано, що найбільш продуктивними є такі суфіксальні одиниці прикметників: 1) -al/ar- (32%, 54 лексеми, далі л.); 2) -ic- (15%, 24 л.); 3) -ide-, -form- (11%, 18 л.); 4) -os-, -lent- (9.7%, 16л.); 5) -at- (8,5%, 14л.); 6) -e- (6%, 10л.); 7). -gen- (5,5%, 9л.).

Перша категорія лексем, утворених за допомогою суфіксів -al/ar- має значення “відноситься до того, що названо в основі”; “подібний до того, що названо в основі”. Вживаються суфікси переважно з латинською основою, наприклад: *vertebralis*, е; *clavicularis*, е; *coronalis*, е; *acromialis*, е; *costalis*, е; *abdominalis*, е; *temporalis*, е; *ethmoidalis*, е; *rectalis*, е; *oralis*, е; *nasalis*, е; *muscularis*, е та інші.

Суфікс -ic- має загальне значення «відноситься до того, що названо в основі». *Gastricus*, а, um; *thoracicus*, а, um; *anatomicus*, а, um; *allergicus*, а, um;

acusticus, a, um; ischiadicus, a, um; splenicus, a, um; opticus, a, um; lymphaticus, a, um; haemostaticus, a, um; trochantericus, a, um та ін.

Суфікси *-ide-*, *-form-* означають “схожий на те, що названо в основі”. Суфікс *-ide-* поєднується з основами грецького походження, суфікс *-form-* з латинськими основами. Як приклад можна навести *adenoideus, a, um*; *amigdaloides, a, um*; *filiformis, e*; *pisiformis, e*; *styloideus, a, um*; *deltoideus, a, um*; *cochleariformis, e*; *cruciformis, e*; *cuneiformis, e* та ін.

Більшість з цих лексем було утворено штучно анатомами XVII століття, а саме *arytenoideus, a, um*; *pterygoideus, a, um*; *mastoideus, a, um*; *hyoideus, a, um*; *sigmoideus, a, um*.

Суфіксальні одиниці *-os-*, *-lent-* представлені значенням «багатий тим, що названо в основі»; «характеризуємо тим, що названо в основі»: *nitrosus, a, um*; *adiposus, a, um*; *mucosus, a, um*; *cribrosus, a, um*; *nervosus, a, um*; *callosus, a, um*; *petrosus, a, um*; *gangrenosus, a, um*; *contagiosus, a, um*; *fibrosus, a, um*; *ulcerosus, a, um*; *spongiosus, a, um*; *tuberosus, a, um*; *purulentus, a, um* та ін.

Суфікс *-at-* представлено значенням «наявність ознаки, названої в основі»: *Capitatus, a, um*; *activatus, a, um*; *perforatus, a, um*; *palveratus, a, um*; *maculatis, e*; *infraspinatus, a, um*; *crystallysatus, a, um*; *luxatus, a, um*.

Суфікс *-e-* має декілька значень: «відноситься до того, що названо в основі»; «утворений з того, що названо основою»; «характеризується ознакою, яка названа в основі»: *phalangeus, a, um*; *gluteus, a, um*; *soccygeus, a, um*; *sacrococcygeus, a, um*; *laryngeus, a, um*; *felleus, a, um*; *lacteus, a, um*; *osseus, a, um*; *aureus, a, um* та ін.

Суфікс *-gen-* представлено значенням: «породжує те, що названо в основі»; «походить від того, що названо в основі»: *oncogenus, a, um*; *pathogenus, a, um*; *albugenus, a, um*; *corrigenis, ntis*; *haematogenus, a, um*; *cancerogenus, a, um*; *pyrogenus, a, um*; *exogenes, is* та ін.

Найменш продуктивними виявились суфікси: 1) *-fer-*, *-phor-* (2,4%, 4л.); 2) *-i-* (2,4%, 4л.); 3) *-in-* (1,8% 3л); 4) *-ac-* (1,2% 2л.).

Суфікси *-fer-* та *-phor-* мають значення «несе те, що названо в основі». Для латинських термінів характерне поєднання з *-fer-*, а для грецьких *-phor-*: *seminifer, era, erum; sudorifer, era, erum; calorifer, era, erum; oophorus, a, um* та ін.

Лексеми з суфіксами *-i-*, *-ac*, *-in* характеризуються значенням «відноситься до того, що названо в основі»: *cardiacus, a, um; iliacus, a, um; palatinus, a, um; leporinus, a, um; stapedius, a, um; masticatorius, a, um; sensorius, a, um; respiratorius, a, um* та ін.

Висновки. У ході дослідження було з'ясовано, що певна категорія суфіксів відображає приналежність термінів. Найбільшу категорію лексем складають суфікси зі значенням «відноситься до того, що названо в основі». Найбільш продуктивними виявились суфікси *-al/ar*, які поєднуються переважно з латинськими коренями. В суфіксальній системі латинської анатомо-гістологічної термінології спостережується тенденція до більш високої продуктивності суфіксів латинського походження.

Список використаних джерел:

1. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 томах. Том 1: А–М / О.М. Бєляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. Київ : ВСВ «МЕДИЦИНА», 2020. 408 с.

2. Латинська мова та основи медичної термінології: Підручник для студ. мед. ЗВО. – 4-те вид. Затверджено МОН / За ред. Л.Ю. Смольської. Київ : ВСВ «МЕДИЦИНА»2019. 452 с.

Чуніховська Е. С.

ГЕОГРАФІЧНА МЕТАФОРА В АНАТОМІЧНІЙ НОМЕНКЛАТУРІ (ОРГАН ЗОРУ)

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: канд. філол. н. Лозенко В. В.

Метафора – художній засіб, який розкриває сутність одного явища через перенесення на нього властивостей іншого [2: 74]. Доволі часто прийом

використовують для побудови термінологічної бази багатьох наук, включаючи анатомію. Першочергова мета будь-якої галузі знань полягає в дослідженні об'єктів та процесів, які існують у світі. Виходить, що метафора виступає інструментом наукового пізнання.

Подібне «зряддя» доволі ефективно діє на сприйняття людиною нової інформації. Аналогія сприяє перенесенню знань з однієї області в іншу, внаслідок чого ми отримуємо розуміння невідомого. Такий когнітивний механізм отримав назву концептуальної інтеграції [3]. Наприклад, термін «яремна ямка» одразу вказує нам на форму анатомічної структури.

Нами було проаналізовано анатомічну номенклатуру органу зору та виявлено 15 структур, у назвах яких використано прийом географічної метафори. Доцільно їх поділити на три групи в залежності від того, який саме топонім вживається.

Перша група – терміни із гідронімами. Знайдено шість структур, п'ять з яких належать до слезового апарату ока. Аналогія *сльоза-вода* забезпечила метафоризацію анатомічних утворів цієї ділянки ока подібним чином.

1. Слезовий струмок (*rivus lacrimalis*) – невеликий каналець між заднім краєм нижньої повіки та передньою поверхнею очного яблука. Своєю тонкою видовженою формою нагадує струмок, яким тече рідина – слеза.

2. Слезове озеро (*lacus lacrimalis*) – невелика чашоподібна порожнина між слизовою оболонкою кон'юнктиви склери та нижньої повіки.

3. Носослезова протока (*ductus nasolacrimalis*) веде від слезового мішка до нижнього носового ходу.

4. Вивідні проточки слезової залози (*ductuli excretorii glandulae lacrimalis*).

5. Слезові каналці (*canaliculi lacrimales*). Канал – штучно створений людиною матеріальний об'єкт, що теж належить до гідронімів.

Ще однією структурою, яку можна віднести до похідних гідронімів, є канал склистого тіла (*canalis hyaloideus*).

Наступна група географічних метафор відноситься до картографічних елементів:

1. Меридіани ока (*meridiani oculi*) – лінії, проведені перпендикулярно до екватора, які з'єднують поверхню очного яблука та його полюса. Вертикальний та горизонтальний, ділять око на квадранти.

2. Передній полюс очного яблука (*polus anterior*) – центр передньої поверхні рогівки. Задній полюс очного яблука (*polus posterior*), що сполучений з переднім полюсом зовнішньою віссю очного яблука (*axis bulbi externus*).

3. Зорова вісь (*axis opticus*).

4. Площина екватора (*equator*) на кшталт географічного екватора ділять очне яблуко на два сегменти.

Останньою групою є ороніми – назви об'єктів рельєфу земної поверхні. В анатомії ока розрізняють саме метафоричні назви форм увігнутого ландшафту.

1. Центральна ямка (*fovea centralis*) жовтої плями.

2. Ямочка (*foveola*) центральної ямки.

3. Борозна склери (*sulcus sclerae*).

4. Також можна розглянути такий анатомічний утвір, як заглибина диску (*excavatio disci*). *Excavatio, onis f* має друге синонімічне значення – западина.

Висновок. Метафоризація відіграла доволі важливу роль при формуванні анатомічної термінології органу зору як в латинській мові, так і в українській. Серед виділених груп метафор переважають гідроніми, що пов'язано із функцією допоміжного апарату ока, а також картографічні найменування. Значна кількість останніх зумовлена вагомою роллю відповідних структур у топографії очного яблука.

Список використаних джерел:

1. Головацький А. С., Ковальчук О. І., Парахін А. І., Сапін М. Р., Черкасов В. Г. Анатомія людини : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2015. Т. 2. 456 с.

2. Словник-довідник літературознавчих термінів / за ред. О. В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В. М., 2016. 132 с.

3. Fauconnier, G., M. Turner. Metaphor, Metonymy, and binding. Metaphor and metonymy in comparison and contrasted. By René Dirven; Ralf Pörings. Berlin; New York : Mouton de Gruyter, 2003. URL: <http://markturner.org/metmet.html> [дата звернення: 02.04.2021].

Шевцова В. М.

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВ СТРУКТУР ОКА

Харківський національний медичний університет

Науковий керівник: Лебедь Ю. Ф.

Як відомо, око є одним з найважливіших органів чуття людини. Очі – це орган, за допомогою якого людина сприймає приблизно 90% інформації про навколишнє середовище [1].

Око людини має кулясту форму, звідси його назва – очне яблуко. Воно складається з трьох оболонок: зовнішньої, судинної і сітківки, а також внутрішнього вмісту.

Зовні око вкрите міцною білою оболонкою, яка захищає його від пошкоджень і має назву склера (sclera, ae f). Передня частина склери прозора, це – рогівка (cornea, ae f). За рогівкою розташована райдужна оболонка, або райдужка (iris, iridis f). Вона забарвлена та визначає колір очей. Райдужка непрозора, в її центрі знаходиться зіниця (pupilla, ae f). За зіницею знаходиться кришталик (lens, tis f). Кришталик прозорий і за формою нагадує збірну лінзу. За кришталиком розташоване склисте тіло. Воно заповнює решту порожнини ока. Рогівка, склисте тіло та кришталик відіграють роль складного об'єктива, заломлюючи промені світла, що падають на око [1].

Pupilla, ae f (зіниця) – це круглий отвір в центрі райдужки. Звужуючись і розширюючись, він регулює потік променів світла, що проходять в око і контролює ступінь освітленості сітківки. Це зменшувальне від латинського

слова *prira, ae f*, яке має два значення – дівчинка та маленька вдягнена дитяча лялька. Ділянку очей так називали через крихітне зображення, яке людина бачить в оці іншого. Греки вживали одне слово *korē* (буквально «дівчинка»), що означає і «лялька», і «зіниця ока». Порівняємо застаріле англійське *babu* «малий образ себе в чужій зіниці» (1590-ті), із джерела 17 століття розмовний вираз *to look babies* «з любов'ю дивитися в чужі очі» [2, с. 55; 4].

Cornea, ae f (рогівка) – прозорий шар тканини, який покриває око, виконує функцію заломлення світлових променів. Грецьке «*kerato*» або латинське «*cornu, us n*» означає рогоподібний. Стародавні греки вважали, що рогівка походить від зрізаного рогу тварини [6].

Sclera, ae f (склера) – щільна волокниста непрозора біла зовнішня оболонка, яка охоплює очне яблуко, за винятком частини, покритої рогівкою. Слово походить від грецького *sklera*. Це форма жіночого роду від прикметника «жорсткий» *skleros* [8].

Iris, idis f (райдужка) – тонка рухома діафрагма ока, яка містить пігментні клітини. З початку XV століття слово походить від латинського *iris, iridis f (pluralis – irides)* «райдужна оболонка ока; рослина ірису; веселка», від грецького *iris (Genetivus – iridos)*, що позначає теж саме. *Iris* – це ім'я міністра і посланця олімпійських богів (особливо Гери), який візуалізувався у греків як веселка (яка розглядалася як спуск небесного посланця). З найдавніших часів «Іліади» це слово вживається для позначення таких слів як «посланець», «веселка» [3].

Цю структуру ока називали саме так на початку XV століття за те, що вона надає колір очам; грецьке слово використовувалось для будь-якого яскраво забарвленого кола, «як око на пері у павиного хвоста». Також у Середньовічній Англії *iris* позначало «призматичний гірський кришталь» [3].

Lens, tis f (кришталік) заломлює світлові промені та фокусує їх на зіниці і відповідає за властивість ока бачити предмети на різних відстанях. Слово походить від слова сочевиця (англ. *lentil plant*), латинською наукова

назва сочевиці – *Lens culinaris*. Кришталик нашого ока нагадує за формою сочевицю [5].

Retina, *ae f* (сітківка) – найглибший, світлочутливий шар тканини ока. Походить від латинського *rete, is n* – сітка. У 300 році до нашої ери давньогрецький лікар Герофіл називав сітківку амфіблестероїдом або арахноїдом. Герофіл обрав назву амфіблестероїд, тому що вона позначає переплетення судин сітківки та добре вказує на те, що структура сітківки схожа рибальську сітку (амфіблестрон). Варіант назви арахноїд також вказує на структуру сітківки, тому що *Arachnida* – Павукоподібні, а сітківка нагадує павутиння [7, с. 1525, 1527].

Отже, у становленні сучасних латинських назв структур ока велику роль відіграли давньогрецька і латинська мови. І походять вони в основному від тих речей, на які схожі ці структури, або з якими вони асоціюються. На нашу думку, історія значень слів і їх утворення є важливими при вирішенні етимологічних питань і поглиблює знання в галузі лінгвістики, у сфері історії, географії, літератури, культури тощо.

Список використаних джерел:

1. *Анатомия органа зрения. Метод. рекомендации к практическим занятиям по офтальмологии для студентов факультета среднего профессионального образования и бакалавриата по специальности 34.02.01. Сестринское дело* [Електронний ресурс] / сост. : А. В. Колесников [та ін.]. Рязань : РязГМУ, 2018. 70 с. URL: <https://rzgmu.ru/images/files/f/9842.pdf> – Дата перегляду : (04.05.2021)

2. *Латинская терминология в курсе анатомии человека. Учебн. пособ./* рец. Б. Г. Плитниченко, М. А. Бондаренко. Тула : ТулГУ, 2006. 130 с. URL: http://window.edu.ru/resource/693/67693/files/tula_tsu_052.pdf – Дата перегляду: (05.05.2021)

3. *Definition of iris.* Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/iris> – Дата перегляду: (04.05.2021)

4. Definition of pupil. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/pupil> – Дата перегляду: (04.05.2021)
5. Michael Zhang. Did You Know: The Word “Lens” Came from the Word “Lentil”? 2011. URL: https://petapixel.com/2011/10/03/did-you-know-the-word-lens-came-from-the-word-lentil/#disqus_thread – Дата перегляду: (04.05.2021)
6. Parthoprattim D. M. Word Root: Origin of Ophthalmic Terms. URL : <http://www.eophtha.com/posts/word-root-origin-of-ophthalmic-terms> – Дата перегляду: (05.05.2021)
7. Paulus T. V. M. de Jong. From where does “rete” in retina originate? *Graefe's Archive for Clinical and Experimental Ophthalmology*. 2014. № 8. С. 1525-1527.
8. Sclera. Енциклопедичний словник Мерріама-Вебстера. URL: <https://melodict.com/sclera> – Дата перегляду: (05.05.2021)

Яковенко С. О.

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ ВІД ЛАТИНСЬКИХ ДІЄСЛІВ

Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І Литвиненка
Наукові керівники: ст. викл. Гіндіна М. С. (латинська мова), ст. викл.
Крамаренко М. А. (українська мова)

Актуальність теми: Щороку в українській професійній номенклатурі з’являється близько тисячі нових термінів, у тому числі й ті, що походять від латинських дієслів. Розуміння їх походження дає можливість усвідомити суть багатьох понять, розширює світогляд, підвищує якість підготовки спеціалістів.

Мета: відстежити походження та тлумачення українських термінів від латинських дієслів.

Основний зміст. Розглянемо, які слова походять від латинських дієслів.

Від *sterilizare* – стерилізувати походять: стерилізатор – апарат, пристрій для стерилізації, спеціаліст із стерилізації, назва відповідного процесу – стерилізація; *audire* – слухати – аудіо – загальний термін, що стосується звукових технологій, синонім слова звук; аудиторія, аудіометрія – визначення гостроти слуха; *videre* – бачити – відео – загальний термін, що стосується засобів візуалізації, наприклад, відеофрагмент; *amputatere* – відрізати, відсікати – ампутація – хірургічна операція, під час якої видаляють (повністю або частково) той чи інший орган, відтинають кінцівку; *auscultare* – вислуховувати – аускультация – вислуховування – метод обстеження пацієнта за допомогою фонендоскопа, стетоскопа; *palpare* – пальпувати; ощупувати – пальпація – метод медичного обстеження внутрішніх органів або частин тіла хворого; *corrigere* – виправляти – корекція – виправлення; коректор; *florere* – цвісти – флора – сукупність всіх видів рослин, що ростуть на певній території; флористика; сукупність бактерій, що постійно живуть у якомусь органі, наприклад, мікрофлора кишечника; *filtrare* – фільтрувати – фільтр – пристрій, прилад або речовина для очищення сполук від непотрібних домішок; фільтрат; фільтрація – процес; *spirare* – дихати – спірометрія – метод визначення життєвої ємкості легень; спірометр – прилад; *studere* – вчитися – студент – особа, яка навчається у закладі вищої освіти; студентство; *discere* – навчатися – дисципліна – твердо встановлений порядок, дотримання якого є обов'язковим для всіх членів даного колективу; галузь наукового знання, навчальний предмет; *administrare* – виконувати; управляти – адміністратор – керівник установи, організації, підприємства; *laborare* – працювати – лабораторія – спеціальне приміщення, обладнане для проведення експериментів, дослідів, випробувань; лаборант – особа, яка працює у лабораторії; *praeparare* – приготувати – препарат – працівник лабораторії, дослідної станції, який займається препаруванням чого-небудь, виготовленням препаратів; препараторська – приміщення для виготовлення чого-небудь, наприклад, реактивів; препарат – лікарський засіб у певній лікарській формі; *macerare* – вимочувати – мацерація – промисловий метод приготування настойок;

мацерація – намокання; *infundere* – наливати – інфундирка – прилад для приготування водних витяжок із лікарської рослинної сировини (настоїв та відварів); *repetere* – повторювати – репетиція – основна форма підготовки художнього колективу чи окремого артиста до виступів; репетиторство, репетитор; *sanare* – оздоровляти; виліковувати – санація – профілактичний лікувальний захід; оздоровлення; *ambulare* – гуляти; ходити – амбулаторія – невеликий лікувальний заклад, що надає медичну допомогу хворим; *signare* – позначати – сигнатура – позначення способу введення ліків; *adsorbere* – адсорбувати, поглинати, вбирати – адсорбент – тіло, що своєю поверхнею поглинає, вбирає з оточення частинки газу або окремі складові частини розчину; *recipere* – брати, отримувати – реципієнт – живий організм, якому пересаджують різними методами клітини, тканини, органи, або переливають рідини від донора; рецепт – письмове звернення лікаря в аптеку про відпуск лікарського засобу в певній лікарській формі та дозі з вказівкою на спосіб його застосування; *transmittere* – пропускати. – трансмісія – передавання паразитарних інфекційних хвороб через кліщів і комах; *curare* – доглядати, лікувати – курація – сукупність дій лікаря, пов'язаних з діагностикою захворювання і лікуванням хворого, а також з оформленням медичної документації; куратор – класний керівник у закладі вищої освіти; *solvere* – розчиняти – сольвент – розчинник; *vivere* – жити – віварій – приміщення, в якому розводять лабораторних тварин та інших живих істот; *corrigere* – виправляти – корекція – виправлення чого–небудь, корігент – речовина, яка поліпшує смак, запах; *finire* – закінчувати – фініш – кінцевий пункт дистанції в спортивних змаганнях [1, 2].

Висновки: Аналіз походження українських термінів від латинських дієслів має загальноосвітнє значення, тому що допомагає глибше і краще зрозуміти державну мову, в яку перейшли латинські корені.

Можна впевнено стверджувати, що велика кількість сучасних українських термінів походить від латинських дієслів. Загальноновживані слова

латинського походження органічно влітаються в сучасну українську мову – від державної, наукової до побутової сфер життя.

Список використаних джерел:

1. Російсько-українсько-латинський словник медичних термінів: Педіатрія, пульмонологія, кардіологія, курортологія, фізіотерапія. За ред. Коляденка В. Г., Шаніна Ю. В. К. : Здоров'я, 1993. 88 с.
2. Шевченко Є. М. Латинська мова і основи медичної термінології: Навч. посібник. 5-е вид. К. : Медицина, 2008. 240 с.

Зміст

Програма конференції	3
Аленичев Д. О. ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ ТРАВНОЇ СИСТЕМИ У ЛАТИНСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ	7
Бойко І.С. ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТУВАННЯ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КРОВОПУСКАННЯ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ.	9
Браженко Т. С. ГРЕЦЬКІ ТА ЛАТИНСЬКІ КОРЕНІ У НАЗВАХ М'ЯЗІВ	12
Ганжа А. О. ЛАТИНСЬКІ КРИЛАТІ ВИСЛОВИ З КЛІНІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ.....	15
Гасан А.В. ЕТИМОЛОГІЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬ У ГЕПАТОЛОГІЇ.....	16
Гаспарян Г. О. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛАТИНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ	19
Гусарчук К. А. ТЕРМІНИ ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ	22
Демочко Г.Л., Робак І.Ю. ВАЛЕНТИН ОТАМАНОВСЬКИЙ – ОЧІЛЬНИК КАТЕДРИ ЛАТИНИ ХМІ	25
Єгорочкіна В. В. ВПЛИВ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ	27
Залоіло К. О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕФІКСІВ HYPER- ТА HYPO- У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	30
Захарова Д. О. THE ETYMOLOGY OF LATIN POPULAR EXPRESSIONS AND THEIR INFLUENCE ON CONTEMPORARY CULTURE	33
Земляна Т. В. ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПОБУДОВИ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	36
Зикович Н. О. ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ІЗ ГРУПИ М-ХОЛІНОБЛОКАТОРІВ	38
Кайсина С. М. ЗООМОРФНІ МЕТАФОРИ В АНАТОМІЇ ЧЕРЕПА	41
Коняєва К. Є. СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ КОРЕНІВ METR I HYSTER У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	43
Коротенко В. О. ЕПОНІМІЧНІ КЛІНІЧНІ ТЕРМІНИ	46
Літвінова Д. Г. ЕТИМОЛОГІЯ НАЗВ ЗАХВОРЮВАНЬ ЕНДОКРИННОЇ СИСТЕМИ.....	48
Макарова В. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН З СЕДАТИВНОЮ ДІЄЮ	50
Малик А. І. ТЕРМІНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ	53
Матузок А. Е. ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ ІЗ ЛЕКСЕМАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ТВАРИН.....	56
Патинко Є.А. ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ НОРИЦЬ	59
Одібат А. М. ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ТРАВНОЇ СИСТЕМИ (ЛАТИНСЬКА ТА АРАБСЬКА МОВИ).....	62

Сарапулова С. М. ЛАТИНСЬКІ КОРЕНІ У КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СЕРЦЕВО-СУДИННОЮ СИСТЕМОЮ	67
Семеняк Т. С. THE USE OF MODERN WEB RESOURCES IN THE STUDY OF MEDICAL EPONYMS	70
Ціколія Н.З. СВОЄРІДНІСТЬ ЗНАЧЕНЬ КОРЕНІВ -GNATH- ТА -GENY- У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	72
Цимбал М. М. УЖИВАННЯ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТА « -LYS-» У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	76
Чирашна С. А. СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ СУФІКСІВ ПРИКМЕТНИКІВ У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	79
Чуніховська Е. С. ГЕОГРАФІЧНА МЕТАФОРА В АНАТОМІЧНІЙ НОМЕНКЛАТУРІ (ОРГАН ЗОРУ)	81
Шевцова В. М. ПОХОДЖЕННЯ НАЗВ СТРУКТУР ОКА	84
Яковенко С. О. ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ ВІД ЛАТИНСЬКИХ ДІЄСЛІВ.....	87

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

«Ars studendi terminologiae medicinali: лінгвокультурологічний та лінгводидактичний аспекти вивчення латинської мови та медичної термінології»

Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції, присвяченій 80-річчю кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ

м. Харків, 18 травня 2021 р.

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка: Перекрест М. І.

ХНМУ, 61022, м. Харків, пр. Науки, 4
Редакційно-видавничий відділ ХНМУ